

П'ятибанный храм зачаровує світлими формами

Луганщина: довга дорога до храму...

2013 рік знаменний для нашої держави: віряни й широкі кола української громадськості у всьому світі урочисто відзначають важливу дату вітчизняної історії — 1025-річчя з часу хрещення України-Руси. Адже прийняття християнства — це подія, що логічно завершила розпочатий Святим Апостолом Андрієм Первозванним тисячолітній шлях із язичництва до християнства. Віхове значення мали кроки очільників Старокиївської держави — Оскольда, Ольги, Володимира, канонізованих сьогодні не тільки Українською Православною Церквою. Отже, акт Володимирівського хрещення був не випадковим, а підготовленим усією попередньою історією нашої Батьківщини. Прийняття християнства нашими предками стало закономірною передумовою не лише духовного, а й політичного входження Руси-України до сім'ї європейських народів.

ганська й області проігнорували Предстоятеля Української Церкви, не прийнявши його, вони також протидіяли організованому підвезенню вірян із міст і районів області для участі у вікопомній події; наставили в Луганську білборди із зображеннями возвеличених ними московських царів і петербурзьких імператорів, символікою “Русского міра”, з вимогою запровадити в Україні другу державну мову тощо. Показово, що під час попередніх неофіційних приїздів на Луганщину Патріарха Філарета обласні очільники обурювалися, чому він нехтує ними й не відвідує обласну адміністрацію; тепер же, коли зайшлося про офіційний візит глави Церкви, вони відмовили йому у прийомі, пославшись на “дуже важливі державні справи”. Самого Філарета з подачі московських влад місцеві керівники відверто й постійно обзивають “раскольником”, “самозванцем”, “проклятим” і навіть “фашистом”. Натомість приїзду Кіріла влада надає першорядного державного значення. І де тут виконання конституційного положення про відокремлення Церкви від держави?!

Під різними приводами луганські обласні та міські керівники порушили вже наявні домовленості з представниками Церкви та громадськості, уникнувши спілкування з Патріархом у своїх “високих” кабінетах. Тому в перший день пастирського візиту Святійшого Філарета прес-конференцію, як і решту заходів за його участю, провели в нижньому храмі кафедрального собору. Ось як Патріарх Філарет прокоментував “гостинність” луганської влади: *“На рівні Президента ставлення до Київського Патріархату змінилося. Але на рівні місцевої влади у великій кількості областей ставлення нормальне, та є області на сході, де ще відносини прохолодні, і сприяння Київському Патріархату немає загалом — це й Донецька область, і Харківська, якоюсь мірою*

Луганська, Одеська; це області, де до Київського Патріархату ставлення не таке, як у Центральній і Західній Україні. Але наша мета — переконати владу, що не треба так ставитися до УПЦ КП, тому що саме вона захищає інтереси українського народу, української держави”.

Ще напередодні приїзду Київського Патріарха в Луганську вирували пристрасті, кінець яким поклав суд. Проросійські й ліворадикальні організації разом із угрупованнями Донського козацтва, “забувши”, що вони громадяни України, усіляко перешкоджали утвердженню Київського Патріархату на луганській землі. Виступаючи в Луганській міськраді та суді, представники цих антиукраїнських сил відверто погрожували вивести тисячу своїх прихильників, зруйнувати новозбудований храм або не допустити освячення Філаретом знаменного місця. Тільки після рішучої заяви керівників 33 громадських організацій на чолі з “Просвітою” у справу втрутився Луганський міськвиконком, який і здійснив позов до суду. Суд таки заборонив безглузду акцію українофобів. Проте у знаменний день за два десятки запеклих москвофілів, відроболяючи свої тридцять срібників, поводилися не по-християнському, вигукуючи надзвичайно образливі для нашої Церкви гасла. Частина з них після освячення собору та Божественної літургії просили у вірян вибачення за свою негідну поведінку. Це в черговий раз викрило замовників акції та її політичне підґрунтя. На думку багатьох представників громадськості й української інтелігенції, за “протестувальниками” стоїть Партія регіонів, яка не наважилася себе відверто афішувати.

Під час візиту Святійший Філарет так окреслив значення 1025-річного ювілею хрещення Руси-України: *“Ми цим святкуванням нагадуємо, що Україна завжди була в християнській Європі. А, з іншого боку, ми хочемо*

мо, щоб наше суспільство подивилося на наших предків — як вони з язичників стали ревними християнами. І нам, українцям, треба відійти від атеїзму, як від язичництва, і стати правдивими християнами... І ми домовилися, що держава буде святкувати цей ювілей з усіма Церквами — не тільки з Московським Патріархатом... Нинішнє святкування проводиться широко — по всій Україні. Тому Президент вимагає в кожній області провести святкування 1025-ліття — за участю і громадськості, і Церкви. І ми це робимо. Крім того, Президент запросив на свято президентів християнських держав, і переважна більшість уже дали згоду прийти на це свято. Церква запросила також глав Церков: святкування набуває широкого розмаху в Україні. Але водночас ми хочемо, щоб це святкування не викликало ворожнечі і протистояння в Україні. Це наш український сценарій”.

Розкривши провокаційну сутність ідеології “Русского міра”, український Патріарх наголосив, що ми не виступаємо проти Росії. *“Нехай Господь благословляє і Російську державу, й російський народ. Але ви будьте окремою державою та не втручайтеся у справи нашої Української держави і нашого народу. Бо ми — окремий народ. Ми не російський народ...”*

На щастя, ніщо не завадило справжньому святові українського православ'я на Луганщині. Разом зі Святійшим Філаретом до нашого обласного центру прибули представники духовенства майже з усієї України, і навіть із сусідніх областей Росії, де діють парафії УПЦ КП. Приїхали віряни з багатьох районів і міст Луганської області, а також гості з Харківщини, Сумщини, Донеччини, Дніпропетровщини тощо. Літургія правилася рідною українською мовою, що схвально сприйняли всі миряни. Звучала велична музика у виконанні церковних хорів із Луганська та Сум. Після звершення Божественної літургії, коли Патріарх поблагословив усіх присутніх у соборі, на знак щирої подяки, поваги та любові від імені вірян та громадських організацій краю своє слово Святійшому промовив голова обласного об'єднання ВУТ “Просвіта” Володимир Семистяга, побажавши йому довершити справу життя — об'єднати українське Православ'я в єдиній Помісній Церкві. Коли хори заспівали “Многая літа”, то всі присутні в соборі підхопили цей спів, перемержаний патріотичним закликом: “За Україну, за її волю, за честь, за славу, за народ!”, що органічно переросло в могутнє звучання Духовного гімну України на слова Олександра Кониського “Боже великий, єдиний, нам Україну храни”. А під кінець богослужби в луганське небо злетіла сотня білих голубів як символ духовної чистоти і вірності.

Після літургії відбувся святковий концерт аматорських колективів, які виконали духовні та українські народні й патріотичні пісні.

Прес-центр Луганського обласного об'єднання ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка

Його Святість Філарет розмовляє з Володимиром Семистягою, головою Луганської “Просвіти”

Давність і тяглість належності України до християнської традиції ніколи не давали спокою апологедам “Третього Риму”, а сьогодні тим паче є неначе більмом на оці в ідеологів “Русского міра” на чолі з В. Путіним і московським Патріархом Кірілом, які шосили намагаються утримати Україну в лоні “православної” імперії. Особливо хворобливо вони сприймають дії, спрямовані на розбудову Української Церкви на східних теренах нашої держави, вважаючи їх своєю “канонічною територією”. Тому, наче гриби після дощу, на Луганщині множаться численні церкви й каплиці Московського Патріархату, чому активно потурають антиукраїнські владні. Дивовижно, як учорашні атеїсти — комсомольці й партійці — з гонителів віри та релігії перетворилися на ревних будівничих московської Церкви та провідників фальшивої ідеї “Русского міра”. Перші особи Луганщини, масово заганняючи бюджетників до Партії регіонів, водночас не дозволяють їм підтримувати Українську Православну Церкву Київського Патріархату, вбачаючи в ній осередок українського націоналізму, русофобії та фашизму. Зокрема, луганські путінці-кіріловці вороже поставилися до неординарної події, що відбулася в Луганську, — освячення кафедрального собору УПЦ КП на честь Святої Трійці духовенством на чолі зі Святійшим Патріархом Київським і всієї Руси-України Філаретом. Якщо московська Церква лише за роки незалежності України набудувала собі в обласному центрі понад тридцять храмів і каплиць, то Українська Православна Церква Київського Патріархату досі мала лише дві каплички на околицях міста. Ось чому ця подія для вірян-українців набула величезного значення.

Історія постановки кафедрального собору тісно пов'язана з постаттю Святійшого Патріарха Філарета, який став його справжнім “хрещеним батьком”. Він особисто двічі впродовж 2011—2012 років неофі-

Діячі північно-східної Сіверянщини

Віктор ТЕРЛЕЦЬКИЙ,
голова Шосткинського МО
“Просвіти”

Найперше маємо сказати про найактивнішого і, безперечно, найпліднішого сіверянина-просвітянина з колишнього містечка Вороніж Глухівського повіту Чернігівської губернії Пантелеймона Куліша.

1 січня 1868 р. Куліш писав із Варшави до свого земляка-приятеля П. О. Чуйкевича: “Годилось би тобі, Петре, сповістити, хто ж се такий розумний проявився у Вороніжі, що забажав наших книжок... Вклонися ж ти від мене тій спасенній людині і перекажи їй, що книжок наших роздобуде вона в городі Чернігові... Є там книгар Кранц якийсь. То він до його й обернеця, щоб вистойчив у Вороніж Шевченка... твори, що спасають чоловікові душу”. То був Марк Кранц, власник книгарні-читальні, яка була відкрита у Чернігові ще в січні 1861 року.

Та ще до цього, міцно ставши на просвітницькі засади, Куліш 1857 року видав український підручник для початкового навчання “Граматку”, заснувавши перший український фонетичний правопис, по праву названий його ім’ям — “кулішівка”. Через три роки у відкритій у Петербурзі власній українській друкарні Куліш видає альманах “Хата”.

Нелегкою була для нього ця просвітницька справа. У листі до Я. Головацького 20 лютого 1860 року він писав: “Пани московські добре вже второпали, що Україна — сама по собі нація. І, як тільки зможуть, загороджують нам дорогу до самопізнання. Журналу українського не дозволяють. Насилу можна було напечатати невеличкий альманах “Хату”.

А ось збірники “Левада”, “Пасіка”, “Гумно” не були йому дозволені до друку. Однак Куліш не здавався. У його друкарні почали виходити брошури, так звані “Метелики”, для розповсюдження їх серед народу за найдешевшими цінами. І ніколи не забував про земляків.

...Наприкінці 1868 року у Львові було засновано Товариство “Просвіта”. Із перших його кроків Куліш радо відгукнувся на справу Товариства. Коли він прямував із Варшави до Відня, то на Йорданських святах 1869 року зустрівся з Анатолем Вахнянином (1841—1908), першим головою “Просвіти” (1868—1870 рр.). Вони обговорили низку питань і домовилися, що Куліш буде надсилати до Товариства твори власні і наддніпрянських авторів. Свого слова Пантелеймон Олександрович дотримувався. Навіть допомагав редакції Товариства коштами. Це засвідчив Вахнянин у листі до Івана Франка: “Куліш мав рішучий вплив на редакцію”. Сіверянин підтримував зв’язки з Омеляном Огоновським (1833—1894), головою “Просвіти” в 1877—1894 рр.; К. Сушкевичем, котрий також свого часу керував “Просвітою” на Галичині.

Познайомившись у Відні 1863 року з Іваном Пулюєм, Куліш узявся разом із ним перекладати “Біблію” на живу українську мову. Цій праці він надавав величезного значення у справі національно-культурного відродження

Віктор ТЕРЛЕЦЬКИЙ — український письменник, публіцист, краєзнавець. Батько письменника Володимира Терлецького — виходець із Чернігівщини. З цим краєм пов’язане життя Віктора Володимировича, його краєзнавчі дослідження. Тут, у Глухові, провів дитинство, 1953 року закінчив школу, став студентом фізико-математичного факультету Київського педінституту. Після служби в армії оселився в Шостці, вчителював, захопився краєзнавством і літературознавством. Досліджує історію, літературу давньої землі українських сіверян. Надрукував понад 500 матеріалів у періодичних виданнях, автор близько десятка книжок цієї тематики.

Його нова розвідка — про історію просвітянського руху рідного краю.

України. Книга “Святе Письмо нового заповіту. Мовою русько-українською” побачила світ у Львові 1880 р. у друкарні Наукового товариства ім. Т. Г. Шевченка. Друге її видання вийшло у Відні 1912-го.

1868 року до Різдва Куліш написав вертепну містерію “Іродова морока”, у якій високо оцінив діяльність “Просвіти”. Вона мала антимосковське спрямування.

Пантелеймон Куліш

Зрозуміло, чому шлях твору до читача виявився надто важким і тривалим. 1869-го Куліш надіслав його до львівського журналу “Правда”. Анатолій Вахнянин, аби не зашкодити Пантелеймону Олександровичу і просвітницьким справам загалом, не поспішав із публікацією. Він радив поетові видати “Іродову мороку” окремою книжкою. Внісши деякі зміни до тексту (Ірода зробив турецьким султаном, а москалів — сердюками), Куліш вмістив її до своєї книжки “Хуторская философия и удаленная от света поэзия” (СПб., 1879). Однак це видання відразу ж конфіскували. З часом про “Іродову мороку” забули. На її слід натрапив Кирило Студинський (співпрацював із “Просвітою” у Львові в 1870-х роках) при підготовці до друку листування Куліша з Вахнянином. 1903 року працю видав у Львові літературний критик Ю. Романчук, професор академічної гімназії у Львові, член-засновник і п’ятий голова “Просвіти”, згодом її почесний член. Вона побачила світ у 4-му томі творів Куліша. Тоді ж “Іродова морока” з’явилася в чернівецькому часописі “Буковина” (№№ 129—132, 135—137), яку за першою ре-

дакцією подав Сильвестр Яричевський.

1927 р. в журналі “Україна” (кн. 1—2) про неї висловився Михайло Грушевський у статті “Перша редакція “Іродової мороки” Куліша”, назвавши твір “жагучою політичною”, “ідкою, грізною, до неба вопіющою сатирою на сучасне Московське царство та його насильства над Україною”.

За нашого часу ця вертепна містерія була введена до 2-го тому творів П. Куліша (К., 1989), але не в повному обсязі. Повний текст її знайшов і опублікував з розповіддю про історію твору професор Михайло Веркалець у журналі “Дніпро” (1994, № 7—8).

Куліш у цій праці, по суті, уклав гімн “Просвіті”:

*Слава Спасу в Віфлеємі,
Слава тій Просвіті,
Що розлила так, як море,
Волю й правду в світі.*

5 травня 1907 року М. М. Коцюбинський писав до студента Глухівського учительського інституту Костянтина Зленка: “Дуже Вам вдячний за Ваші заходи придбати нам членів. Тих 5 добродіїв, про яких писали, прийнято вже членами чернігівської “Просвіти”, і посилаються їм повідомлення про се, а 3-м ще й квитки на вкладки.

А як там далі стоїть справа? Коли б знайшлося хоч 10 чоловік, ми відкрили б філію у Глухові”. Того часу Костянтин Прохорович разом із вихованцем інституту, згодом відомим письменником С. Васильченком разом брали активну участь у студентському просвітницькому русі.

Шкода, що не зберглося листування між Коцюбинським і Зленком. Та й автограф цього письменника залишається неві-

Сергій Рклицький. 1902 р.

А. Погрібний вручає В. Терлецькому медаль Григорія Ващенка на Кулішевому хуторі. 2006 р.

домим. Його вперше було надруковано за фотокопією 21 жовтня 1959 р. в канадській газеті “Українське слово”.

Із глухівцем Іваном Методієвичем Руденком, актором-коміком, відомим під прибраним ім’ям “Найда”, листувався просвітянин-чернігівець Б. Д. Грінченко. 26 серпня 1900 року він писав: “Старий рукопис присилайте, але з оригіналом, бо коректуватиму його з первописом. Чи сподобалась же Вам “Хвиля за хвилею”, чи не могли б Ви її поширити в Глухові — хоч штук з 10? Я прислав би на продаж по 75 коп.”. Спілкувався з Грінченком і фольклорист, етнограф Олександр Малинка (1871—1942), який у 1898—1903 роках учителював у Глухові. На його “Сборник материалов по малорусскому фольклору” (Чернігів, 1902) Грінченко відгукнувся рецензією.

Просвітянськими шляхами крокували члени родини Шрамченків з містечка Вороніж. Найстарший із синів Микола Миколайович, який 1876 року був поручителем сестри Ганни, коли вона у Михайлівській церкві обвінчалася з істориком О. М. Лазаревським.

Олександра Миколаївна Шрамченко (1850—1908) після закінчення Київського інституту шляхетних дівчат була начальницею жіночої гімназії в м. Кролевець. Її брат Олександр (1859—1921) був істориком, етнографом, фольклористом. Публікувався на сторінках “Киевской старины” під псевдонімом “Шр-ко А.”, газети “Черниговское слово”; був відповідальним редактором журналу “Україна”, редактором “Українського етнографічного збірника”. У 1919—1921 рр. він учений секретар комітету Всенарод-

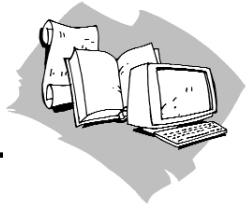
ної бібліотеки при Всеукраїнській академії наук. Його син Святослав (1893—1958, м. Філадельфія, США) очолював Міністерство морських справ УНР, в еміграції — українську громаду в Ченстохові (Польща), став автором близько 200 праць з історії визвольних змагань 1917—1921 років в Україні.

Олексій Миколайович Шрамченко (1866—1898) був редактором неофіційної частини “Черниговских губернских ведомостей”.

Садина Шрамченків містилася майже в історичному центрі містечка Вороніж. Уродженець Сіверянщини, добрий знавець цього краю, літератор-емігрант Грицько Сірик (1918—2002) так описав її в книжці “Вороніж та його околиці”: “Садина Шрамів-Шрамченків сягала ширини близько 50 метрів з двоповерховим кам’яним будинком, зверненим на схід. Оскільки тут берег Осоти досить похилий, то й сходи до ганку Шрамченкового будинку були досить високі, нагадуючи трибуну середньовічних лицарів... В одному з будинків містилася воронізька “Просвіта” й містечкова бібліотека. У 1931 році були намагання відновити тут бібліотеку й закласти книгарню... Бібліотеку в зародку ліквідували, а книгарню після двох місяців продажу книжок та шкільного приладдя зачинили, її продавця Суворова заарештували”.

Віншому місці цей свідок зазначає, що просвітяни створили театральний гурток, який давав вистави переважно влітку в парку біля приміщення пожежної. Після 1920 року освітою вороніжців турбувалася семирічка імені Пантелеймона Куліша, яка піднялася на фундаменті будинку поміщика

Гудими. Однак перед початком колективізації — “загальної руїни господарювання та нищення воронежців п’ятирічними планами” щодо семирічки заборонили вживати ім’я Пантелеймона Куліша. “На Троєщині, — писав даді Гр. Сірик, — Фалько, Федір Чайка, Федір Скиба, Петро Іванович Богуславський, Бурдюг та інші були свідомими воронежцями й керувалися “Просвітою”. “Просвіта” була визнана “буржуазним націоналізмом”.

Уродженець Воронежа, син священика о. Іоанна П. І. Богуславський, вихованець чернігівської духовної семінарії, московської духовної академії, після закордонного відрядження викладав у навчальних закладах Чернігова. Повернувшись 1920 року до рідного Воронежа, завідував семирічною школою, яка ще носила ім’я П. О. Куліша. Був заарештований за фальшивим доносом, де провів останні роки життя — невідомо.

У Глухові, вчителюючи в школі № 1, певний час мешкав уродженець Чернігівщини Іван Михайлович Пionтковський (1892—1938). Брався за поетичне перо:

*Мої тут думи, почуття,
Мій спів і стогін України —
Мої коханії надії —
На краще вільнее життя.*

27 березня 1938 року був заарештований, а 3 травня того ж року за рішенням Трійки при управлінні НКВС по Чернігівській області розстріляний. Тоді ж був розстріляний і шосткинець Ф. Г. Петруненко, кореспондент Лесі Українки в 1911—1913 роках. Просвітянин, поет, який “перші вірші написав на 29 році життя в 1908 р. під впливом творів Шевченка й Куліша”.

У с. Гамаліївка Глухівського повіту Чернігівської губернії (нині Шосткинський район Сумської обл.) народився Павло Михайлович Дубровський (1857—1916). Навчався у Стародубському духовному училищі, Чернігівській духовній семінарії. Вступивши 1877 року до Петровської сільськогосподарської і лісівничої академії, став на шлях свідомої освітньо-просвітянської діяльності. Цікаві свідчення про нього залишив у “Спогадах” Євген Чикаленко: “Дубровський, хоч і почув від мене українську мову, поставився до мене дуже обережно, почав розпитувати — хто я, звідки; довідавшись, що я скінчив Єлисаветське реальне училище... порадив мені добути заповітку, тоді він мені даватиме книжки з гуртової бібліотеки... Через якийсь час Дубровський дав мені прочитати у “Вольному слові” високоцінну та інтересну статтю Драгоманова “Історична Польща та великоруська демократія”, що потім вийшла і окремою книжкою”.

З 1 жовтня 1889 року Дубровський працював агрономом Полтавської губернії; ініціював видання журналу “Хуторянин”, який сам і вів як заступник редактора в 1896—1906 рр. Був одним з ініціаторів клопотання про дозвіл відкриття у Полтаві громадської бібліотеки. Просвітянські ідеї були повсякчас у його полі зору. Навіть тоді, коли перебрався до Петрограда і редагував журнал “Сельское хозяйство и лесоводство”, послідовно і чітко вів українську лінію.

Поблизу с. Локотки (нині частина м. Шостки) у будинку офіцера Корпусу лісничих В. В. Марковича минали дитячі роки майбутнього письменника Дмитра Васильовича Марковича (1848—1920). Одним із його вихо-

вателів був дядько Опанас Васильович Маркович, член Кирило-Мефодіївського товариства.

У Локотках Дмитро Маркович проходив ази школи життя, пізнавав суть найпекучіших питань того часу:

— Дядя, разве людей продают?

— Продают как скотов, как лошадей, не по правде это. Шього, Митю мій коханий, вже скоро не буде. Це гріх великий.

З 1859 року Дмитро Маркович навчався в Новгород-Сіверській гімназії. Згадував про приїзд дядька: “Несмотря на массу работы и занятий, он успел составить любительский спектакль и поставит “Наталку Полтавку”... Приезд дядьки произвел целую революцию в обществе и в гимназии... Несомненно знаю, что в классах в свободное от уроков время читались Шевченко и другие поэты, даже Мицкевич польски; пелись песни украинские, русские, сербские...”

На смерть О. Я. Кониського, автора книги “Життя українського поета Т. Г. Шевченка”, Марко-

тури і поширення її серед співвітчизників. Це втілював у життя як співробітник журналу “Радянська освіта”, автор підручників з української мови (зокрема, методики її навчання), читанок для різних груп трудових шкіл, робітничих факультетів, шкіл для дорослих. Для росіян видав “Курс украинского языка (в кратком практическом изложении с хрестоматией)” (1925, 1927). Зміст видання свідчив про широку обізнаність автора з літературним процесом: до книжки увів твори В. Еллана, В. Чумака, П. Тичини, Г. Косинки, В. Сосюри, О. Журливої, О. Донченка, Є. Плужника, Г. Чупринки.

У справі вигаданої “Спілки визволення України” Г. М. Іваніцю заарештували і вивезли за межі України, де він і загинув. І лише в серпні 1989 року було опубліковане офіційне повідомлення Прокуратури Української РСР про відсутність складу злочину в його діях та опротестовано вирок.

Помітний слід на просвітянській ниві залишили уродженці с. Погрібки (нині с. Коротченкове

вперше надрукована у збірнику “Література” (К., 1928), цінна багатим фактичним матеріалом про побратима.

Наповненим українською самодостатністю, просвітицтвом було життя його брата Сергія, вихованця Новгород-Сіверської гімназії та Харківського університету. Серед його публікацій слід насамперед назвати: “Три дела “о рядовом линейного Оренбургского № 1 батальона Тарасе Шевченко” (“Киевская старина, 1905, № 2), “Мазепова церква в с. Дегтяревке” (там само, 1900, № 6), “Еще о колядках и шедривах в Черниговщине” (там само, 1906, № 2).

Працюючи в Кременчуцькій жіночій гімназії, Сергій Рклицький на основі архівних пошуків у Миколаївській церкві с. Свірж, що неподалік його рідного села Погребки, зібрав “Пісні люду нашого про панщину й волю” і видав 1918 року у Кременчуцькій “Просвіті”. Нині це видання стало бібліографічною рідкістю.

Вершиною його просвітянських видань стали “Правда о

Але значно раніше просвітянську роботу в місті проводив працівник місцевого заводу хімічних реактивів А. Г. Погрібний, який згодом став визначним філологом-академіком, одним із засновників Товариства української мови ім. Т. Г. Шевченка. Напередодні сторіччя від дня смерті поета він провів на підприємстві вечір на пошану нашого Кобзаря (виступ хорового колективу, постановка “Наймички”, читання поезій Тараса Григоровича тощо. І надалі Анатолій Погрібний приїздив до міста: то на презентацію моєї книжечки “Костянтин Ушинський і Сумщина”, яка вийшла з його передмовою, то на літературно-мистецькі свята пам’яті Куліша на землі колишнього Кулішівського хутора, то на відвідини музею автора “Чорної ради” при міській бібліотеці, міст Новгорода-Сіверського, Глухова. І щоразу привозив для бібліотек валізи книжок.

Просвітяни Шостки порушували питання про перейменування вулиці Кірова на проспект Івана Богуня, який на початку 1664 року йшов з вірними йому козаками під Новгород-Сіверський і загинув тут від рук польської шляхти. Проводили різноманітні просвітянські заходи, найголовніші з них:

— літературні вечори у Шостці та Воронежі з нагоди 170-річчя П. О. Куліша;

— науково-просвітянська конференція, присвячена 400-річчю від дня народження Богдана Хмельницького;

— міські педагогічні читання “Творча спадщина К. Д. Ушинського і сучасність”. У них брали участь науковці, письменники Станіслав Реп’ях, Василь Івашків, Олесь Федорук, Василь Шендеровський — гості з Києва, Львова, Чернігова...

Пам’ятними залишилися зустрічі просвітян Шостки з відомими діячами України В’ячеславом Чорноволом, Дмитром Павличком, Іваном Драчем, Левком Лук’яненком. На працю надихали листи від великого знавця української мови Б. Д. Антоненка-Давидовича. На відкритті пам’ятника П. О. Кулішу в смт Вороніж виступив з промовою тодішній міністр культури, нині Герой України академік І. М. Дзюба. 2005 року на Шосткинщині побували переможці 6-го загальнонаціонального конкурсу “Українська мова — мова єднання”, організаційний комітет якого очолює Ю. А. Роботін (м. Одеса). На північно-східній Сіверянщині виходить у світ літературно-мистецький альманах “Українська хвиля” (упорядник П. В. Товстуха). 2012 року до читачів надійшла вже четверта збірка, де надруковані не тільки місцеві автори, а й шановні гості: Ада Роговцева, уродженка Глухова; Володимир Яворівський; сатирик і гуморист Гриць Гайовий.

З 1995 року видав 12 книжок автор цієї статті — праці про зв’язки з Сіверянщиною Т. Г. Шевченка, М. В. Гоголя, М. О. Максимовича, П. О. Куліша, К. Д. Ушинського. Більше десяти брошурок видав просвітянин В. Кириєвський. У цих “метеликах” трактуються сторінки з праць О. М. Лазаревського, “Опису Новгород-Сіверського намісництва”, видання священика отця Іоанна Танського, власні пошуки й дослідження рідного краю. Під його керівництвом діє загін учнів-пошуковців “Кремінь”. У Шостці видається газета для дітей — орган самоуправління шкіл району “Шкільне сузір’я”.

Українська громада в Чернігові. Зліва направо стоять: Б. Грінченко, В. Самійленко, М. Коцюбинський, Д. Лукіанович, Г. Коваленко-Коломацький, І. Руденко, А. Верзилов, Д. Балика, В. Доманицький, О. Глібов. Сидять: В. Коцюбинська, І. Шраг, М. Левицький, Ф. Шкуркіна, Р. Сембратович. Фото 1898 р.

вич відгукнувся згадкою “З давнього минулого”, у якій засвідчив, що “небіжчик увесь свій вік служив одверто добру і до останньої хвилини любив вітчизну і був їй вірний”.

Таким був і життєвий шлях Дмитра Марковича, якому після приходу до влади Центральної Ради запропонували урядову посаду Головного прокурора, а в уряді Павла Скоропадського — прокурора генерального суду, як людині, що отримала юридичну освіту в Ніжинському ліцеї, а потім у Новоросійському (Одеському) університеті. Автор численних публікацій, книжки “По степах та хуторах”.

У Шостці розпочався життєвий шлях Григорія Микитовича Іваниці (1892—1938). Закінчивши Ніжинський історико-філологічний інститут, Київський університет святого Володимира, він обіймав посаду професора Київського інституту народної освіти, був секретарем комісії історико-філологічного відділу науково-педагогічної комісії ВУАН та членом педагогічно-психологічної секції соціально-економічного відділу Інституту української наукової мови.

Просвітянин Григорій Іваниця метою свого життя обрав захист української мови та літера-

Шосткинського району Сумської обл.) Михайло (1864—1927) та Сергій (1876—1934) Рклицькі.

Михайло, навчаючись на юридичному факультеті Харківського університету, близько зійшовся з Павлом Грабовським. Обое як активні члени групи “Чорний переділ” були заслані до Сибіру. 16 березня 1892 року Павло Арсенович писав з Тобольська до Б. Д. Грінченка: “Ви колись писали, що М. В. Рклицький живе в Чернігові; чи не пробували ви притягти його до української праці літературної? Він має кебету до писання і вмє писати з українським гумором, до того, добре знає життя нашого духовенства; він читав мені навіть деякі оповідання... До письменства нашого його, на мою думку, можна б повернути”.

Грабовський не помилився. Рклицький справді взявся за літературну справу. Записані у Новгород-Сіверському повіті на Чернігівщині пісні та ігри передані до праці Б. Д. Грінченка “Этнографические материалы, собранные в Черниговской и соседней с ней губерниях” (Т. III., Чернігів, 1899). Відома його стаття “Сельские бесплатные библиотеки-читальни в Малороссии” (1903). Його праця “Із спогадів про Павла Граба та його добу”,

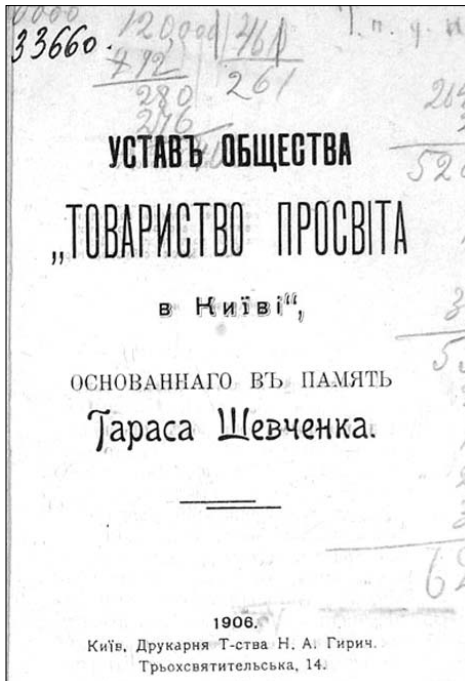
языке Украины”, “Думки людей науки про мову й нашу мову”. За радянського часу ці праці замовчували, тримали у спецсховах. Лише завдяки “Слову Просвіти” нещодавно була надана можливість деякою мірою донести до читачів їхній зміст (див.: “Рклицькі відомі і невідомі” (2010, 27 травня—2 червня). Перша книжечка була видана в Градизьку на Полтавщині 1917 року. Епіграфом до неї автор узяв слова Пантелеймона Куліша: “Буде жити наше слово, буде!”

Року 1926-го С. Рклицький видав книжку “Думки людей науки про мову й нашу мову”, навівши висловлювання українських, російських та багатьох європейських учених, публіцистів, навіть політичних діячів, яких закатавав сталінський тоталітарний режим (М. Бухарін, А. Кримський, С. Єфремов).

...У квітні 1989 року відбулася Сумська обласна установча конференція щодо заснування Товариства української мови ім. Т. Г. Шевченка, у роботі якої взяв участь і автор цієї статті. 31 травня того року за його інформацією-закликом було створено осередок Товариства в Шостці, яким у різні роки керували Л. М. Ісайкіна, Михайло Колотуша, Наталія Смикодуб, Віктор Терлецький.

“Товариство має на меті допомагати розвиткові української культури і першим чином просвіті українського народу його рідною мовою”.

Статут Товариства “Просвіта” у Києві, заснованого в пам’ять Тараса Шевченка

Мета Товариства

1. Товариство має на меті допомагати розвиткові української культури і першим чином просвіті українського народу його рідною мовою, працюючи в Києві і в Київській губернії.

2. А для того Товариство має: а) видавати книжки, журнали, часописи і т. и. українською мовою; б) заводити свої бібліотеки, музеї, читальні, книгарні і т. и.; в) споряджати публічні лекції і відчити, загально-просвітні курси, спектаклі, літературно-музичні вечори, концерти, вистави і т. и.; г) заводити стипендії, школи, захистки про дітей і дорослих, бюро праці і т. інші просвітні і добродійні заклади; д) оповіщати конкурси і премії за найкращі твори письменства та умілости.

Засоби Товариства

3. Засоби товариства складаються: а) з членських вкладок, жертв, процентів з капіталів і прибутків од майна, виданнів, підприємств Товариства і б) з зборів од вистав, концертів, відчитів, спектаклів і т. и., що будуть споряджатись од Товариства і на користь йому.

4. Прошовими тратами Товариства порядкують Загальні Збори, або Рада у тих межах, які визначили їй Загальні Збори або на підставі постанов тих Зборів.

Склад Товариства

5. Членами Товариства можуть бути повнолітні особи обох полів, окрім тих, які не мають права належати до Товариств на підставі загальних законів.

6. Члени Товариства діляться на почесних, дійсних і членів-співробітників і вибирають їх Загальні Збори таємним по голосуванням: нових членів рекомендує Рада або не менше, як 3 члени, і ймена кандидатів Рада оповіщає за два тижні перед виборами.

7. Почесних членів вибирають Загальні Збори з членів, чи й з не-членів Товариства за особливі заслуги Товариству або за велими користну роботу на полі літератури, науки, умілости або громадської діяльності.

8. Дійсні члени платять що-року до каси Товариства членську вкладку три карбованці. Дійсні члени, які зроблять вкладку не менш як 100 карб. за один раз, звуться довічними членами.

Увага. Загальний Збір може своєю постановою побільшити або зменшити членську вкладку.

9. Члени-співробітники мають такі самі права, як і дійсні, і допомагають Товариству своєю працею.

10. Члени Товариства: почесні, дійсні і співробітники мають право рішати всі справи Товариства на Загальних Зборах і подавати їм через Раду свої заяви і пропозиції.

На захист мови і культури Початок діяльності «Просвіти» в Києві

4 березня 1906 року під впливом першої російської революції царський уряд затвердив “Высочайше утвержденные Временные правила об обществах и союзах”. Саме після цього на підросійській Україні стало можливим порушити питання про організацію культурно-освітніх товариств, зокрема, й “Просвіти”.

16 травня 1906 року до канцелярії Київського губернатора надійшла заява Миколи Віталійовича Лисенка, Бориса Дмитровича Грінченка, Марії Миколаївни Грінченко, Марії Михайлівни Старицької, Федора Павловича Матушевського (с. Будаївка Київського повіту), Всеволода Олександровича Козловського, Максима Стратоновича Синицького, Фотія Степановича Красицького (художника), Мефодія Івановича Павловського і Григо-

рія Андрійовича Коваленка про намір заснувати товариство “Просвіта” в Києві. До Заяви додавався Статут, складений російською та українською мовами. Примірник російською підписали усі засновники. 26 травня 1906 року Статут уже було затверджено постановою Київського губернського у справах товариств присутствія під номером 1. Під резолюцією стоїть підпис віце-губернатора Трефілія Лукича Рафальського. Тож “Просвіта” стала першим товариством на Київщині, яке було створене відповідно до нового закону. Цікаво, що за цим Статутом товариство “Просвіта” діяло в Києві аж до 1921 року. Жодних суттєвих змін документ не зазнавав. Подаємо його в повному обсязі (особливості правопису збережено).

11. Вибрані члени одержують права дійсних членів Товариства тоді, як заплащать членську вкладку, або частину її, коли вона платиться частинами.

12. Членів, яких діяльність не відповідає статуту або суперечить меті Товариства, Загальний Збір може виключити більшістю 2/3 голосів присутніх членів.

13. Товариство може заводити в районі своєї діяльності місцеві філії.

Порядкування справами Товариства

14. Справами Товариства порядкують Загальні Збори членів і Рада його, що пробуває у Києві.

15. Рада порядкує всіма справами Товариства і являється його заступником скрізь і завжди.

16. Рада Товариства складається з 8 членів, яких вибирає Загальний Збір на 2 роки. Окрім того Загальні Збори вибирають що-року ще трьох кандидатів на членів Ради, щоб заступати тих, які вийдуть з Ради до часу, на який їх вибрано.

Увага. Коли треба буде, число членів Ради і їх кандидатів може бути змінено постановою Загальних Зборів.

17. Що-року з Ради виходить 1/2 членів, перший рік по жеребу, а потім по черзі. На місце тих, що вийшли, Загальний Збір вибирає нових і може знов вибрати тих самих, що вийшли.

18. Рада вибирає що-року з поміж себе Голову, Товариша Голови, Скарбника і Секретаря і поділяє проміж себе усі інші обов’язки.

19. Засідання Ради бувають звичайні, не менш одного разу на місяць, і надзвичайні, які скликає Голова або його Товариш, тоді коли сього треба, з власної ініціативи, або коли заявить про те 1/3 членів Ради.

20. Засідання Ради стають правоздатними, коли збереться не менш як 1/2 її членів і Голова або його Товариш.

21. Всі діла у Раді рішаються звичайною більшістю голосів присутніх на засіданні членів; коли голоси поділяються нарівно, перевагу дає голос Голови.

22. Окрім Ради Загальні Збори вибирають що-року Контрольну Комісію з трьох членів і двох кандидатів до них.

23. Що-річні звітлення і обрахунки

Ради повинна попередити розглянути Контрольна Комісія, яка подає до Загального Збору свою постанову про них.

Увага. Для звітлення рік лічиться з 1 січня до 31 грудня.

24. Щоб улаштувати окремі справи і порядкувати окремими інституціями Товариства Рада може вибрати окремі комісії з проміж своїх або інших членів Товариства. Такі ж комісії можуть вибрати й Загальні Збори.

25. Загальні Збори бувають звичайні і скликає їх Рада що-року, і надзвичайні, які скликає Рада коли треба, з власного приводу або ж коли того вимагатиме, — пояснивши мету такого збору, — не менш, як 15 членів Товариства або Контрольна Комісія. У такому разі Збір повинен бути скликаний не пізніш, як через місяць після такого вимагання, поданого на письмі.

26. Перший Загальний Збір складається з фундаторів Товариства, які у тому ж

вибирають нових членів Товариства з рекомендованих кандидатів; визначають порядок трат з капіталів Товариства; рішають питання про придбання, продаж і заставу майна Товариства, про позички і взагалі рішають усякі питання щодо діяльності Товариства.

31. На Загальних Зборах усі справи й питання окрім показаних у п. 32, розв’язуються більшістю голосів (закритим чи відкритим голосуванням) присутніх на зборах членів, які мають право голосувати.

Увага. Право голосу на Загальних Зборах мають тільки ті члени, які зробили постановлену членську вкладку на той самий рік.

32. Щоб рішати питання про продаж нерухомого майна, про трати з основних капіталів і про позики, про зміну статуту і скасування Товариства — треба не менш 2/3 голосів усіх присутніх на зборах.

Права й обов’язки Товариства

33. Товариство має право на законних підставах набувати для своїх потреб рухоме й нерухоме добро, а також продавати й заставляти його, робити позички, умови і т. и., що буде потрібно до осягнення мети Товариства, а також обороняти свої справи через відпоручників Ради у всіх інституціях і скрізь, де може бути в тому потреба.

34. Члени Товариства мають полегкості, як купують видання Товариства і у всіх інституціях його, в мірі, яку постановляють Загальні Збори.

35. Товариство має печатку з своїм назвищем.

36. У своїй діяльності Товариство підлягає всім існуючим державним законам.

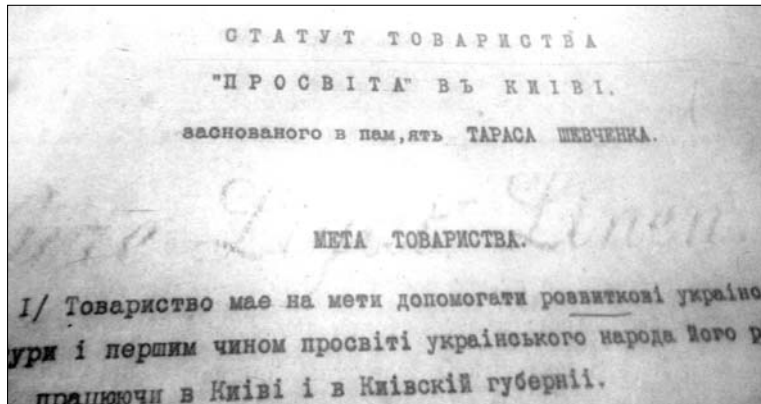
Про скасування Товариства

37. Коли Товариство перестане існувати, все майно його, постановою останніх Загальних Зборів членів Товариства передається одному з просвітніх Товариств за для тієї ж самої мети.

Одержавши Статут, члени-фундатори на десяти підготовчих засіданнях упорядкували все, що треба було для початку діяльності Товариства “Просвіта”, зокрема, надрукували 5000 примірників Статуту і розіслали його як додаток до №133 газети “Громадська думка” від 11 червня 1906 року всім її передплатникам.

Загальний Збір розпочався в неділю, 25 червня 1906 року в залі Народної аудиторії о 12-30. Окрім додатку до газети, фундатори персонально запросили на збір 150 осіб з Києва та з-за його меж, проте прибули на зібрання, сплатили внесок і стали членами “Просвіти” того дня лише 56 людей.

Головою збору обрали Бориса Грінченка, який звернувся до присутніх з таким словом: “Нема потреби говорити тут про вагу культурно-просвітніх товариств взагалі. Треба зазначити тільки два пункти, які

Примірник Статуту Товариства українською мовою

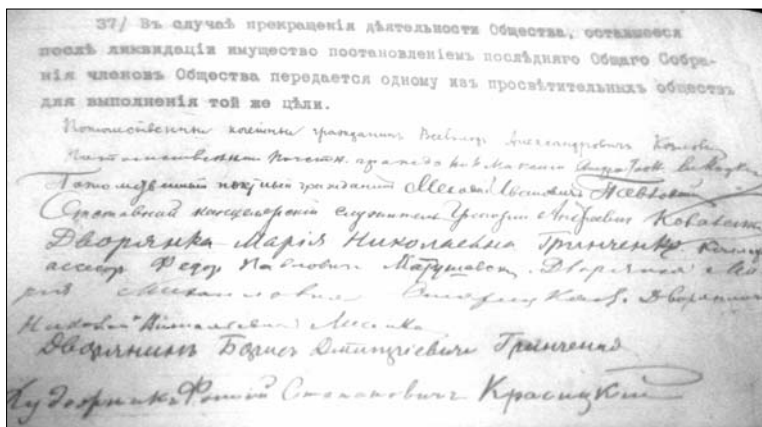
такі засідання вибирають нових членів Товариства без звичайної (п. 6) рекомендації.

27. Про день, годину й місце Загального Збору Рада сповіщає завчасу всіх членів Товариства, визначивши всі справи, що мають бути поставлені до розгляду Зборів.

28. Загальні Збори лічаються дійсними, коли на них буде не менш 1/2 Ради і число членів Товариства, рівне 1/3 числу членів, що живуть у Києві. Щоб рішати питання про зміну Статуту і про скасування Товариства, треба, щоб було на зборах число членів Товариства рівне 2/3 числа членів, що живуть у Києві. Коли збори не могли здійснитись через те, що не зібралось на них вище згадане число членів, то не пізніше, як через 2 тижні мусять бути скликані другі збори, які вважаються дійсними при всякому числі присутніх на них членів.

29. Загальні Збори вибирають шоразу Голову й Писаря Зборів з присутніх членів.

30. Загальні Збори порядкують ось такими справами: вибирають членів Ради, Ревізійної комісії та інших органів і кандидатів до них; виробляють накази для діяльності цих органів, провіряють і затверджують звітлення і обрахунки Ради,

Підписи фундаторів Київської “Просвіти” під російським текстом Статуту

роблять заснування нашого товариства особливо важним. Перше, — що ми починаємо свою діяльність у той час, коли на арену історії виступають робочі маси, як діяльні, а не пасивні творці нового життя. Роль просвітніх інституцій, які даватимуть освіту, знання цим масам, які допомагати-муть їм виробляти опертий на наукових фактах світогляд, мусить бути величезна.

Другий пункт — той, що товариство наше повстає у Києві, тому осередкові, звідкіля почалося наше культурне життя. Був час, коли з цього міста хвилі просвіти, хвилі розумового життя розливалися не тільки на всю Україну, але й на всю східну Європу, зачіпаючи й західну. Настало потому лихоліття, Київ занепав, але ж і після того він завсігди залишався для нашого народу тим духовним центром, до якого поверталися наші очі, куди поривалося серце кожного на нашій землі. Наступає час, коли ми зможемо повернути нашому культурному центрові те сяйво культурної поваги, яка одна тільки дає нації право на місце серед інших націй. І се кладе на наше товариство велику й дорогу намі, але і важну повинність. Стоячи перед нею, вітаю вас з першим збором першого українського культурно-просвітнього товариства в серці України — в Києві”.

Серед перших ухвал Товариства — дати в дешевих виданнях літературу для народних мас, вивчити питання про створення української школи, заснувати бібліотеку “Просвіти” і виробити інструкцію про створення народних бібліотек, почати збір коштів на пам’ятник Т.Г. Шевченку в Києві.

Чи не найбільша дискусія на перших зборах розгорілася навколо питання про те, чи має “Просвіта” займатися політичною агітацією. “...Партійними видання товариства бути не можуть, бо тоді “Просвіта” стане органом якоїсь партії — значить усім, хто до тієї партії не належить, доведеться би покинути Товариство... Одно діло вести виданнями політичну агітацію за якусь партію, а друге — подавати відомості хоч би й про саму ту партію..., говоритися про те, щоб зробити роботу в “Просвіті”, роботу просвітньо-культурну, можливою для людей усяких поступових напрямків”, — вирішила більшість. І ухвалила — “Просвіта” є товариство просвітньо-культурне і безпартійне і такими повинні бути й його видання”.

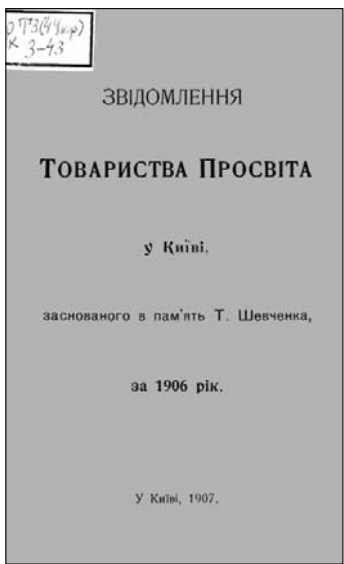
Фундатори запропонували створити в “Просвіті” чотири комісії — видавничу, бібліотечну, шкільно-лекційну і артистичну, а також виробити інструкцію щодо створення філій Товариства та їхніх стосунків з центром. Пропозицію підтримали одногосно.

Наприкінці зборів 25 червня 47 членів Товариства “Просвіта” записками обирали членів Ради. У кожній такій записці мало бути 11 прізвищ — 8 членів ради і три кандидати. Ті, хто набрав найбільше голосів, вважалися обраними. Найбільше голосів мали:

1. Модест Пилипович Левицький (46 голосів),
2. Лариса Петрівна Косач (46 голосів),
3. Борис Дмитрович Грінченко (45 голосів),
4. Сергій Олександрович Єфремов (44 голоси),
5. Сергій Михайлович Шемет (38 голосів),
6. Ольга Петрівна Косач (33 голоси),
7. Володимир Федорович Дурдуковський (32 голоси),
8. Володимир Степанківський (30 голосів).

Кандидатами Загальний Збір обрав Осипа Юркевича (29 голосів), Андрія Яковлева (28 голосів) та Володимира Винниченка, який виграв жереб у Кирила Стеценка, адже набрав разом із ним по 23 голоси.

Загальний збір було закрито о 5 годині вечора. 29 червня, на своєму першому засіданні, на підставі п. 18 Статуту, члени ради розподілили між собою обов’язки таким чином: головою обрали Бориса Грінченка, товаришем голови — Ларису Косач, секретарем — Сергія Шемета. Так Товариство “Просвіта” у Києві, засноване в пам’ять Тараса Шевченка, розпочало свою діяльність.

Київське товариство “Просвіта”, засноване в пам’ять Тараса Шевченка, щороку видавало брошури з річним звітом про свою діяльність — “Звідомлення”. У бібліотечних фондах вони збереглися за 1906, 1907, 1908, 1909 та 1910 роки. Для дослідника історії товариства це безцінні документи, адже містять фактично всю офіційну інформацію про просвітнянську роботу в Києві за часів царату: звіти ради, видавничої, бібліотечної, артистичної, шкільно-лекційної, контрольної комісії, протоколи загальних зборів, інформацію про рух коштів, імена благодійників, назви просвітнянських видань тощо. Також кожна зі згаданих брошур (окрім 1910 року, коли діяльність “Просвіти” була заборонена) містить реєстри членів товариства зі вказанням їхніх поштових адрес. Так, у списку за підсумками 1906 року в “Просвіті” було 277 дійсних членів і один почесний, 1907-го — 423 члени, з них по два почесні і довічні, 1908-го — 546, з них по два почесні і довічні, 1909-го — 625 дійсних, три почесні, три довічні і п’ять членів-співробітників. Окрім того, з протоколів загальних зборів відоме число фундаторів товариства (10), учасників перших загальних зборів (56) та число членів товариства на 14 травня 1910 року (180). Таким чином можна побачити не тільки динаміку популярності просвітнянських ідей, а й резонанс перших репресій проти просвітнян (за перші чотири місяці 1910 року, коли було заборонено діяльність Київського товариства “Просвіта”, кількість його членів скоротилася більш ніж утричі).

Пропонуємо увазі читачів тижневика “Слово Просвіти” реєстр членів Київського товариства “Просвіта”, заснованого в пам’ять Тараса Шевченка, станом на 1 січня 1907 року. Вважаємо, він буде цікавий багатьом, адже містить чимало непересічних імен діячів українського національного відродження.

Почесні члени
Антонович Володимир

Дійсні члени
Александровський Григорій Антонович Катерина Бакалінський Арсен Березницький Юрій Богданова Марія Бородай Олександр Бородай Тетяна Багинська Фросина Ботвиновський Яків Биба Овсій Біляшівський Микола

Перші просвіт’яни столиці

Васильченко-Дорошенко Наталія
Василенко Михайло
Василенко Микола
Васильєва Єлизавета
Васильєв Михайло
Вертій Омелян
Вітвицький Аліпій
Веселовська Варвара
Веселовський Сергій
Винниченко Володимир
Виноградова Зінаїда
Вишневецький Володимир
Волинська Надія
Войцехович Вацлав
Волошинов Олександр
Волошиновський Іоахим
Веселовська Олена
Вязлов Андрій
Гаврилюк-Вдовиченко Максим
Гайбівич Лаврін
Гаєвський Степан
Гарвалінська Валерія
Гірченко Сава
Говорун Юрій
Гоц Віра
Гощицька Марія
Гощицький Михайло
Гребенюк Юхим
Гребенюк Іван
Грінченко Борис
Грінченко Марія
Грушівський Марко
Гулак-Артемівський Яків
Данько Михайло
Денисенко Павло
Діаковський Юхим
Добрянський Тихон
Довгалецький Дем’ян
Доманицький Василь
Доненко Ольга
Дорошенко Дмитро
Дорошенко Надія
Дорошенко Наталія
Драгоманов Світозар
Дубровський Віктор
Дубровська Олександра
Дуда-Дудинський Олександр
Дурдуковська Онисія
Дурдуковський Володимир
Дурдуковський Евстафій
Дурдуковський Іван
Драгоманова Людмила
Єфремова Оксана
Єфремов Петро
Єфремов Сергій
Єремів Юрій
Житецький Павло
Житецька Варвара
Жук Яким
Жук Андрій
Заболоцький Іван
Іваницький Борис
Іваницька Надія
Іваницький Євген
Івановський Леонід
Квасницький Юхим
Квітка Климент
Квятковський Григорій
Клепацький Павло
Кобзарь Захар
Ковалевський Володимир
Коваленко Григорій
Коваленко Микола
Коваленко Олександра
Коваль Іван
Ковбасюк Ониско
Колот Мина
Коровай Андрій
Корчевська Марія
Козловський Всеволод
Косач Ольга (мати)
Косач Ольга (дочка)
Косач Лариса
Косач Олександра
Ковдій Іван
Корольов Василь
Корчак-Чепурковський Авксентій
Костецька Марія
Косюра Микола
Кошиць Єлизавета
Кошиць Олександр
Кочубей Феоктиста
Корчевський Олександр
Корчевський Осип

Кошовий Василь
Кравченко Олександра
Краковецький Захарій
Крамаренко Поліна
Красицький Фотій
Краснюк Федір
Крамаренко Макар
Кривенюк Михайло
Кримський Агатангел
Крупський Микола
Ксьонзенко Зінаїда
Куценко Микола
Лазовський Денис
Лашенко Ростислав
Левицький Модест
Левицька Зінаїда
Левицький Орест
Левицький Сергій
Леонтович Володимир
Леонтович Олександр
Лисенко Микола
Литвиненко Андрій
Личаченко Мина
Лозинський Володимир
Лозинська Марія
Лоський Костянтин
Луговий Олександра
Лотоцький Олександр
Лукьянов Федір
Макушенко Іван
Маниловська Софія
Масленікова Катерина
Матушевський Федір
Матушевська Віра
Масиченко Іван
Мережинський Максим
Мироновський Юрій
Михальчук Костянтин
Михневич Микола
Мишуга Олександр
Мірна Зінаїда
Мірний Іван
Міхура Яким
Наливайко Тиміш
Науменко Володимир
Нечипоренко Захар
Нікітін В’ячеслав
Новицький Ізмаїл
Овчаренко Григорій
Олофінський Пилип
Омельчук Віктор
Опоков Михайло
Орловський Михайло
Осинський Юрій
Пекарський Іван
Павловський Мефодій
Павловська Євгенія
Павленко Василь
Павленко Лідія
Пахарецький Євген
Пахарецький Леонід
Перехрестов Олександр
Перетц Володимир
Пилинський Костянтин
Писаненко Данило
Писаренко Микола
Писарева Наталія
Плохий Євсей
Пономарева Олена
Попель Олександр
Приходов Кіндрат
Прокопович Вячеслав
Прохоров Борис
Пядек Василь
Пясецький Михайло
Пясецький Олександра
Римаревський Іларіон
Рабін Фанні
Різниченко Володимир
Рильський Богдан
Рильський Іван
Рильська Меланка
Романова Одарка
Ротарь Петро
Ротарь Тетяна
Роминський Родіон
Рудь Василь
Савченко Володимир
Самоненко Іван
Салько Наталія
Семеренко Василь
Сележинський Василь
Сікорський Петро
Сіомашко Іван
Сидоренко Григорій

Синицький Максим
Синицький Арсен
Синицький Стратоник
Сливко Никандр
Слюсаренко М.
Смиченко Д.
Скрипчинський Василь
Скрипчинський Петро
Старицька Марія
Степаненко Василь
Степаненко Марія
Степанківський Володимир
Стещенко Кирило
Стещенко Іван
Стещенко Оксана
Страдомський Микола
Страшкович Володимир
Таранов Костянтин
Тимофіїв Євген
Тобілевич Марія
Тимченко Євген
Тимченко Марія
Торський Яків
Траубе Юлія
Требинська Марія
Трегубов Єлисей
Трегубова Катерина
Трикулевська Ніна
Трухлий Василь
Туркевич Михайло
Туркевич Іван
Туркевич Юрій
Тулуб Микола
Федорченко Іван
Фомин Володимир
Хохлич Костянтин
Хорошилов Павло
Хойнацька Афанасія
Хоменко Петро
Хрущов Григорій
Цимбал Василь
Цвіркун Лазарь
Цуруль Яків
Чепілко Іван
Чернявський Юхим
Череповський Євсей
Чеховський Андрій

Чеховський Володимир
Чикаленко Євген
Чмерковський Бартолом
Чуприна Іван
Шемет Сергій
Шевченко Захар
Шелудько Федот
Шеманський Броніслав
Шепченко Петро
Шик Федір
Шарков Вадим
Шликевич Ольга
Шликевич Олександр
Шуба Петро
Шуляк Петро
Шуляк Федір
Шуляк Яким
Щербаківський Данило
Шумський Антін
Щербаківський Михайло
Щербинська Олена
Щитковський Іван
Юркевич Осип
Юркевич Олександра
Юркевич Левко
Яковлев Андрій
Ярошевська Ганна
Ярошевський Богдан
Яцина Федір
Яциневич Яків

Матеріали підготував
Євген БУКЕТ

Володимир БУЗЕЙЧУК

Ольга Мак (Ольга Нилівна Петрова) народилася у Кам'янці-Подільському 20 липня 1913 року. Невдовзі після народження доньки родина Нила Семеновича Петрова перебралася до Києва. Тут сім'я пережила Першу світову війну, революційні події, визвольні змагання. Врешті-решт 1920 року війна і голод змусили Петрових переїхати в провінцію. Новим їхнім осідком стало село Вільхівчик біля Корсуня. Однак солодким життя не було й там. Скрута, недоїдання, холод і хвороби призвели до того, що передчасно відійшли з цього світу батько та двоє сестер. Згорьована родина повернулася знову до Кам'янця-Подільського. Тут Ольга закінчила семирічку.

Однією з найкращих подруг Ольги у школі була її ровесниця (народилася 5 вересня 1913 року) Тамара Бистрицька (Сис), яка згодом стане відомою фольклористкою, досліджуватиме Поділля. Тамара Андріївна зберегла спогади про Ольгу Мак: “У школі я зустрілася з Ольгою Петровою. Ніяк не передбачалося, що ця великомучениця буде відомою українською письменницею в Канаді Ольгою Мак.

У старших класах Ольгою захопилася декламацією і балетом. Хто його знає, де вона викопувала ті танці, але на нашій шкільній сцені вона зробилася непереможною”.

Ольга дуже добре вчилася, навчання давалося їй, як і її подруцці, легко. З такими знаннями — пряма дорога до вишу, та життя ж мало внести й свої корективи. Аби вступити до вищого навчального закладу, треба було мати трудовий стаж. Шістнадцятирічній Ользі довелося потрудитися в радгоспі у селі Солобківці, вчителювати й ліквідувати неписьменність.

Тут вона зустріла інспектора народної освіти Вадима Дрочинського. Вони одружилися наприкінці 1931 року. Молода родина помандрувала Україною: Харків, Кривий Ріг (тут народилася донька Вікторія), згодом — Ніжин, де чоловікові (через політично-сімейні обставини Вадимові Дрочинському довелося взяти прізвище материних родичів — Дорошенко) після захисту дисертації запропонували посаду доцента у педінституті. Ольга стала студенткою літературно-лінгвістичного факультету, в Ніжині ж з'явилася на світ донька Мирослава. Під час навчання в педінституті Ольга й почала писати, хоча тоді творила “для себе”. Як згадувала письменниця в одному з інтерв'ю, писати так, як хотіла, в умовах совєтської дійсності вона не могла, а писати так, як вимагалось — не бажала. “Продажність не лежить у моїй вдачі й тому я махнула рукою на своє поклонання”.

Інститут Ольга закінчила 1938-го. Випускні іспити відбувалися дуже складно — її чоловіка вже було заарештовано, тож адміністрація й викладачі дивилися на неї зизом, як на дружину “ворога народу”. Однак вона з честю витримала й іспити, й зневагу від учорашніх “товаришів”, хоч і одержала не диплом, а лише довідку про те, що прослухала курс інституту.

Поневіряння на чужині

Останній арешт Вадима Дорошенка стався перед самою війною, 1941 року. Зо два роки Ольга з малими дітьми поневірялася рідною землею: Бершадь, Бердичів, знову Кам'янець, і зрештою 1943 року дісталася Галичини. Деякий час перебули в Добромилі, недалеко від рідного села нового Ольжиного знайомого Миколи Геца. Ольга перехворіла на тиф і лише дивом лишилася жива.

Фронт відкочувався на захід, тож Ольга з доньками виїхала до Словаччини, а звідти з великими труднощами — до Австрії. Там у таборі для переміщених осіб знайшла вона тимчасовий прихисток і відкрилася світові як письменниця. Відтоді як Ольга Гец чи О. Г. публікує свої дописи у “Нових днях” і “Свободі”, а першою публікацією була стаття “До праці”.

Микола по війні відшукав Ольгу й доньку у таборі, там вони одружилися й 1947 року переїзять до Бразилії, де їм судилося прожити 23 роки. Спершу вони втрапили до Ріо-де-Жанейро, перебували з хліба на воду. Потім перебралися до Куритиби, де вже було багато українців. Для Ольги

Вона жива, доки ми її пам'ятаємо До 100-річчя від дня народження Ольги Мак

Знайомство моє з Ольгою Мак почалося, на жаль, не з читання її творів, а з університетської лекції. Один із викладачів, завзятий дослідник української діаспори, якимось згадав про самотню письменницю та її книжки. Утім, подальшого розвитку та розмова не мала, а віднайти хоч щось із її творів мені тоді не вдалося. І лише через кілька років я отримав змогу прочитати книжки Ольги Мак: спершу — “Чудасій”, а позаяк ця повість мене просто приголомшила — так талановито й соковито виписала своїх героїв письменниця, то зразу ж за нею прочитав і “Каміння під косою”, потім — “З часів єжовщини” та й усі менші твори, які спромігся знайти. Закономірно, що й особистість самої авторки мене дуже зацікавила.

Нилівни ці роки хоч і не були легкими, та все ж — досить плідними, бо майже всі головні твори було написано тут, у Бразилії: книжка спогадів “З часів єжовщини”, повісті “Бог вогню”, “Чудасій” і “Куди йшла стежка”, романи “Жаїра” й “Проти переконань”.

Письменник — не крамар

Письменницька доля Ольги Мак трохи схожа на долю Астрід Ліндгрєн: повість “Бог вогню”, що належить до найбільш відомих і популярних книжок української письменниці, починалася з казок для малого сина Миколки. Так само й шведська чарівниця розповідала доньці казки, які згодом переросли у відомі на весь світ шедеври літератури.

1970 року Ольга Нилівна переїжджає до Канади, де на той час уже осіли її доньки. Про цю подію вона відгукнулася дуже просто: “Врешті мій корабель прибився до затишної пристані. Навіть не знаю, як я витримала в Бразилії 23 роки”.

У Канаді Ольга Нилівна опікувалася онуками й мала змогу безперешкодно писати, тож “Каміння під косою” було написано вже у значно кращих умовах, ніж попередній творчий доробок.

1993 року Ольга Мак уперше за довгі роки еміграції відвідала Україну. Візит був дуже насичений. Вона побувала в Києві, Ніжині, Карашині, Вільхівчику, Каневі, Кам'янці-Подільському, Львові, Чернівцях. Зустрічалася з учителями, учнями й студентами, письменниками та науковцями, брала участь у лекціях, дискусіях і науковій конференції, присвяченій річниці Голодомору 1932—1933 років. І скрізь Ольга Мак нагадувала, що треба любити Батьківщину й віддано їй служити, а ще — стерегтися духовного голодомору, бо “від голоду харчового гине людина, а від голоду духовного — нація”.

Творча спадщина Ольги Мак велика, та водночас і маловідома українському читачеві. На жаль, у сучасній Україні рідко є місце для таких письменників і такої літератури. Зараз у моді інші смаки. Та маємо знайти час і змогу для нового прочитання її творів.

За кордоном спогади “З часів єжовщини” видавалися тричі і мали широкий розголос. Важко уявити, що людина може бути настільки безправна, настільки вразлива й незахищена від державної машини. Здавалося б, і наша сучасна ситуація щодо прав людини — не ідеальна. Але чи далеко ми, сучасні громадяни України, відійшли від свого нещодавнього минулого з концтаборами й судами-трійками? Може, тому, що кепсько знаємо власну історію, про яку писала й Ольга Мак.

1955 року в Мюнхені вона видала першу книжку “Бог вогню” під назвою “В Санто-Антоніо”. Пригодницька повість про українського хлопчика у Бразилії дуже сподобалася юним читачам.

А вже наступного року в Торонто побачила світ нова повість (хоча можна її назвати й романом) — “Чудасій”, яка просто сколихнула українську громадськість на еміграції. Водночас похмура й іронічна, дещо схожа на “Місто” Валер'яна Підмогильного та “Народжених під Сатурном” Віктора Вальтара, майстерно написана повість відкривала читачам дещо нове у їхньому сприйнятті України й себе щодо України.

“Дивак” (“чудік”, як було задумано спершу, через явну російськість авторка змінила на “чудасій”) Олекса Вуха з собою “нормальних” виявився в підсумку найлюдянішим, найпоряднішим і — таки нормальним. Серед усіх сірих і “як-би-чого-не-вийшлих” приятелів і колег лише він один мав чітке бачення перспектив України й українців. І як тут не погодитися з видатним психологом Еріхом Фроммом, який казав: “...від того, що мільйони людей схильні до одних і тих самих вад, ці вад не стають чеснотами; від того, що безліч людей поділяють одні помилки, вони не стають істиною, а від того, що мільйони людей страждають на одну форму психічної патології, ці люди не одужують”.

Аби повість “Чудасій” свого часу стала відома на теренах України, Олекса Вуха

цілком міг би стати взірцем для молодих борців за волю Батьківщини — не забуваймо, що й УПА ще не була остаточно знищена, й патріотично налаштованої молоді в Україні не бракувало.

Дорога до земляків

І як письменниця, і як філолог Ольга Мак постійно наполягає на необхідності пильнувати чистоту мови, не дозволяти паплюжити її чужими впливами. Зокрема, в статті “А він почав скакати собі до очей” показано, як польські й німецькі впливи, геть не узгоджені з вимогами української мови, чинять їй шкоду. Але найгірше навіть не це, а те, що представники української діаспори дедалі більше послуговуються не українською мовою, а мовою тієї країни, куди їх закинула доля. Ті ж, хто все ж говорить і пише українською, щодалі піддаються впливові зросійщення українських правописів, про що з боєм Ольга Мак нагадує в статті “Катедра українських студій, чи кафедра малоросійства?” Стаття гостро полемічна, не без політичних підтекстів, тож не дивно, що багатьом вона не сподобалася.

В Україні 1993 року ввели новий правопис, було задекларовано, що до української мови повернуть питомо національні форми, та ж освічені люди бачили, що українській мові повернуто надто мало, а забрали багато. Ольга Мак пише статті, листи, пропозиції, але... хто її чує?.. Цю статтю-розпач в Україні передрукували з американської “Свободи” кілька газет і журналів, та на тому — все.

Один із листів до Галини Кирпи й Дмитра Чередниченка, в якому Ольга Мак наводила спогади про свою подорож до України, закінчувався дуже сумним рядком, дописаним від руки її акуратним рівним, майже каліграфічним почерком: “Закінчення, мабуть, не буде. Ольга”.

Померла Ольга Мак 18 січня 1998 року в Торонто. 22 січня її поховали на цвинтарі Св. Володимира в Овквілі, Онтаріо.

Леся Храплива-Щур якимось ззналась: “Чи могла б бути більша мрія для нас, емігрантів, як те, щоб нас знали й читали в рідному краю?!”

Цьогоріч діти Ольги Мак з нагоди 100-річчя від дня її народження планують урочисто відкрити новий пам'ятник на могилі мами — видатної письменниці українського зарубіжжя. А ще — дуже хочуть видати якомога більше з її творчої спадщини, аби світ і передовсім співвітчизники мали змогу з нею вільно знайомитися. Недавно дещо вже й збулося: “Каміння під косою” вийшло англійською.

А поки що, на жаль, Ольга Мак на Батьківщині не почуватиметься вдома. Лише кілька творів її видано в Україні. Недослідженим залишається архів, неопубліковані деякі пізніші речі. Та є сподівання, що книжки й статті Ольги Мак написані не даремно, що багатьох молодих українців вони розбудять, і залишаться з нами не на один день.

Ольга Мак і Дмитро Чередниченко. НСПУ. 1993 рік

Тест на національну свідомість

Наталія ГУМНИЦЬКА,
м. Львів

Історія молодого лучанина Руслана Теліпського, який десять років присвятив дослідженню монументальної Шевченкіани, вселяє надію, що пророче слово Тараса Шевченка про “оновлену землю”, вільну Україну таки збудеться. Глибину розуміння Кобзаря Русланом засвідчують його слова: “Сьогодні єдина постать, яка не роз’єднує націю, — це Шевченко. Його не можна маргіналізувати. Наша історія кувалася більше словом, ніж шаблями. Шевченкове слово закликає нас скрізь репрезентувати себе українцями через мову, культуру, історію і почуватися самодостатньою нацією, яку ніхто не може принижувати”.

У пошуках скульптурної шевченківської спадщини (монументів, стел, погрудь, меморіальних дощок) Руслан побував практично в усіх великих і малих містечках і селах України, понад 20 країнах Європи, Азії, Америки. Сьогодні у його колекції понад 600 авторських світлин. Свою фотосходинку Руслан уже продемонстрував у багатьох країнах світу. Як молодий шевченкознавець і громадський діяч, він був членом оргкомітету зі встановлення пам’ятників Кобзареві в Оттаві та Ризі. До 17-ї річниці української незалежності 2008 року організував пішу ходу “Тарасів дороговказ” з Луцька до Канева (хода тривала понад місяць, маршрут завдовжки 1000 км через 9 областей України). 2014-го Руслан планує повторити цей похід у широкому колі однодумців і шанувальників великого Тараса.

З наукового погляду цікавим є аналіз дослідником кількісного зрізу наявності скульптурних форм по областях України і закордоння. Із 1200 (за приблизними підрахунками дослідника) монументів Кобзареві 130 споруджено за межами України. В Україні понад 500 скульптурних форм перебувають у західних областях (лідери — Івано-Франківська, Львівська, Тернопільська). Зокрема, на території Львівщини їх налічується 200 одиниць. А, до прикладу, у Луганській області та у Криму лише по 10. У Донецькій, Закарпатській, Вінницькій, Миколаївській, Херсонській, Волинській областях, за даними Руслана Теліпського, встановлено менше ніж по 20 монументальних зображень Пророка. Несподіваним і прикрим є порівняльний факт, який подає дослідник щодо Полтавської області — близько 40 пам’ятників Тарасові Шевченку і 100 вождю світового пролетаріату Леніну(!). Звернув увагу дослідник і на мистецький бік скульптурних форм, а, головне, на їхній стан. Багато із них потребують реставрації та елементарного догляду: помити, почистити, упорядкувати прилеглу територію зеленими насадженнями, квітами. Цей побіжний аналіз засвідчує глибоку суспільну апатію українців до свого коріння, до своїх сакральних постатей, до своєї сутності. Адже геній Шевченка пошанований майже у

40 країнах світу (для порівняння — Пушкін у 50, а Папа Римський Ян Павло II у 45). Монументальна шевченкіана, на думку Руслана Теліпського, є унікальною і неповторною. А унікальність полягає у різноманітності підходів до увічнення Кобзаря: за віковою ознакою (від немовляти до старця), за творчою діяльністю (поет, мислитель, філософ, художник, кобзар), за соціальним статусом (кріпак, пастух, римський патрицій, повстанець-революціонер, борець проти соціального і національного гніту, пророк). Дослідник відзначає певну тенденцію до сакралізації сучасних скульптурних образів Шевченка, зокрема у вигляді апостола, ангела, Мойсея і, навіть, Ісуса Христа.

Варто дослухатися до ширших слів Руслана Теліпського: “Через свою “Монументальну Шевченкіану” хочу посіяти зернятка духовності й патріотизму, щоб вони проростали в наших дітях”. Якби кожен з нас долучив і свої зерна до пошанування нашого Пророка через виконання його заповітів, серед яких найважливіший і найперспективніший — це любов до України, до рідної землі, то дуже скоро “воскресла” б Україна і “воскрес” її народ у колі вільних і заможних народів світу. Але любов не абстрактна, а переплалена в конкретні життєствердні справи широкою громадою, насамперед її молодіжним сегментом.

Для повернення до генія Тараса важливо кожному на цій українській землі суцільно замислитися і чесно відповісти самому собі на питання: “Хто для мене Тарас Шевченко?”; “Хто Тарас Шевченко для України?”; “Хто Тарас Шевченко для світу?”; “Що я зробив для реалізації його пророчих заповітів?”.

Було б корисним, якби наші мас-медіа провели подібним опитуванням тестування наших громадян на національну свідомість, людську гідність й українську ідентичність.

Жертовне десятилітнє служіння Руслана Теліпського генію Шевченка є яскравим прикладом для наслідування, особливо серед молодіжної генерації українців.

Шевченкіана як безцінний літопис у світі

Костянтин ХОМЕНКО,
лауреат Всеукраїнської премії ім.
С. Руданського, м. Вінниця
Олеся ПОНОМАРЕНКО,
науковий працівник Національного музею Тараса Шевченка, м. Київ

Колекціонування — справа копійка, але конче необхідна. Утверджуєшся у цій думці, коли знайомишся з матеріалами колекції “Україна і світ”, яку в Києві понад 40 років збирав Юрій Назаренко. У ній колекціонер простежує історію Шевченкіани, зокрема в Канаді, та ту роль, яку творчість поета відігравала в українсько-канадській громадськості. Колекція — понад 300 великоформатних томів на майже 90 тисяч сторінок. Тисячі сторінок займають переклади віршів, присвячених Україні. Деяноста два томи — матеріали про Тараса Шевченка, його міжнародне вшанування. На обкладинках фоліантів відгуки знавців, зокрема надписи М. Рильського, І. Вільде, Е. Межелайтіса, переклади творів Тараса Шевченка англійською мовою Г. Маршалла.

Ю. Назаренко (псевдонім — Юрій Громадський) народився 25 травня 1904 року в Конотопі (нині Сумська обл.) у сім’ї залізничника. Помер 21 січня 1991 року, похований на Байковому кладовищі в Києві.

Навчався в гімназії. З 1925 року на журналістській роботі. До Вінниці переїхав 1929 року. В окрузній газеті “Червоний край” завідував відділом культури, а згодом у редакції обласної газети “Більшовицька правда” обіймав посаду секретаря, брав активну участь у культурно-мистецькому житті міста. 1933 року заочно закінчив мовно-літературне відділення Вінницького інституту соціального виховання, де вчився разом з Михайлом Стельмахом, Олександром Левадою та Лукою Паламарчуком. Протягом року викладав тут зарубіжну літературу. 1934 року залишив Вінницю. Журналістські стежки молодого літератора пролягли через Одесу, Чернівці і 1936 року привели його до столиці України. Редакторську роботу в Укртехвидав він поєднував із заочним навчанням у Київському педінституті. Закінчивши його 1939 року, вступив до аспірантури Київського університету. Тут спеціалізується з історії французької літератури. Згодом читав лекції з зарубіжної літератури у Чернігівському, Бухарському інститутах та Київському університеті. У повоєнні роки працював завідувачем відділу преси українського товариства культурних зв’язків із закордоном, у редакціях журналів.

Друкватися почав з 1923 року в періодиці та збірниках України, Білорусі, Вірменії, Башкортостану, Азербайджану, Грузії, Молдови, Литви, Латвії, Казахстану, Комі, Якутії, Чукотки та в інших республіках і автономних округах колишнього СРСР. Систематично публікувалися статті, огляди, рецензії та інформації про українську культуру та її міжнародні зв’язки. З його ініціативи громадськість України домоглася, що 1956 року за рішенням Всесвітньої Ради миру на всіх континентах відзначали 100-річчя від дня народження Івана Франка. Це був перший міжнародний ювілей українського письменника. Чимало зусиль доклав Ю. Наза-

ренко до організації ювілеїв Г. Сковороди, Т. Шевченка, І. Нечуя-Левицького, І. Карпенка-Карого, М. Драгоманова, Лесі Українки, М. Лисенка, В. Стефаника та інших діячів культури.

Починаючи з 1949 року, Юрій Назаренко працював на ниві художнього перекладу. З-під його пера українською мовою вийшло понад 36 книжок світової літератури.

У колекції є цікава й змістовна стаття канадійської журналістки й громадської діячки Марії Скрипник. Вона зазначає, що вплив на думки і почуття українських переселенців був відчутний уже 1903 року. У ті часи Кирило Генік, друг Івана Франка, започаткував у Канаді першу читальню ім. Тараса Шевченка, де відбувалися концерти на пошану великого Кобзаря. Вона стверджує, що Т. Шевченко став частиною їхньої історії в Канаді, духовним виразником усього найкращого в українській спадщині й характері. У Канаді встановлено пам’ятник Тарасові Шевченку, біля нього відкрито музей. Перша збірка Шевченкових поезій в англомовному світі вийшла в Канаді 1929 року під заголовком “Кобзар України” в перекладі Олександра Гантера, пізніше перекладали його поезію Флоренс Лайвсей, Джон Вір та інші. Згодом була опублікована книжка Петра Кравчука “Шевченко в Канаді” спочатку українською, а згодом і англійською мовами. Канадську шевченкіану продовжила Ганна Польова своєю книжкою “Маленький Тарас”, а згодом у співавторстві написали повість про Тараса Шевченка “Світ — моє село”. Марія Скрипник переклала монографію Євгена Шаблювського “Гуманізм Шевченка і наша сучасність”.

Саме за порадою народника С. Степняка-Кравчинського Етель Ліліан Войніч переклала збірку поезій Тараса Шевченка і видала її в Лондоні. Навчаючись в артилерійському училищі в Петербурзі, він зачитувався поезією Т. Шевченка.

У колекції є висловлювання зарубіжних учених про монографію Євгена Шаблювського “Народ і слово Шевченка”.

Французький славіст-академік Андре Мазон у паризькому журналі “Ероп” писав: “У книжці Євгена Шаблювського я знайшов переконливий аналіз у супроводі численних посилань та послідовних висновків, який показує натхнення, майстерність та гуманістичний ідеал Шевченка”.

Петро Кравчук відзначив, як “грунтовно розглядає роль Шевченка в становленні української літератури, проблему національного та загальнолюдського в літературно-громадській діяльності поета, його естетичну концепцію, роль його творчості у визвольній боротьбі українського народу”.

1971 року в московському видавництві “Знание” побачила світ книга Олеся Бенюха та Даршана Сінгха “От Ганга до Дніпра”. Відвідав пенджабський журналіст музей Тараса Шевченка в Києві, радів, що й мовами Індії перекладають полум’яні твори українського поета.

Побував і в київського колекціонера Юрія Назаренка. Ознайомився з його багатющою колекцією “Україна і світ” та з томом про Індію. Був здивований інформацією про те, що Президент Індії, доктор Радхакришнан надіслав київській бібліотеці сім томів своїх творів. Він згадує: “Широ зізнався Назаренку, що я переконався в широких багаторічних контактах між Україною і Індією”.

Інна НАГОРНА

Свічу пам’яті, приурочену до 26-ї річниці відходу в засвіти видатного українського письменника ХХ століття Уласа Самчука, світили в Рівненському літературному музеї його імені.

Поханування почалося грою бандури та піснею “Моя молитва нехай лине” у виконанні наукового співробітника музею Катерини Гавловської.

Відбулася презентація книжок сподвижників Уласа Самчука — “Блакитний день волинської землі” Євгена Маланюка та “Віки плывуть над Києвом” Антона Нивинського. Книжки вийшли у серії “Бібліотечка Літературного музею Уласа Самчука в Рівному” (видавництво “Азалия” Рівненської письменницької організації).

Виступили рівненські письменники Петро Велесик, Лідія Рибенко та Василь Горбатюк із Хмельницького, відповідальний секретар обласного об’єднання ВУТ “Просвіта” ім. Т. Г. Шевченка Олександр Волошук, перший керівник і засновник пластового куреня № 33 імені Уласа Самчука

Вшанували Уласа Самчука

Володимир Русанов, директор обласного краєзнавчого музею Олександр Булига. Учасникам заходу зачитали листи, що надійшли на адресу музею від письменника з Кіровоградщини Анатолія Черниша та від колишнього

політ’язня з Івано-Франківщини Ігоря Кічака.

Присутні розламали хлібину і причастилися нею, поєднавшись духом з Уласом Самчуком, та поклали квіти до пам’ятника письменникові.

Учасники “Свічі пам’яті” біля пам’ятника Уласові Самчуку в Рівному

Святійший Патріарх Київський і всієї Руси-України Філарет благословляє луганців перед освяченням кафедрального собору на честь Пресвятої Трійці

За законами правди і любові

— Ваша Святосте, Ви щойно повернулися з Луганщини. Що поклиало Вас туди і які враження від візиту?

— Українська Православна Церква Київського Патріархату має єпархії по всій Україні. Таких єпархій тридцять, ще п'ять за межами України. Наші єпархії міцні в центрі й на заході, а на сході — слабкі. Тому Священний Синод вирішив зміцнити їх на сході: звести кафедральні собори в Дніпропетровську, Донецьку, Харкові й Луганську. Цього року Київська патріархія закінчила будівництво кафедрального собору в Луганську. Собор на честь Пресвятої Трійці красивий, у гарному місці; побудували і єпархіальне управління. Тепер матимемо тут і єпархіальний центр, де архієрей уже зможе розбудовувати єпархію, відкриваючи на прохання мирян парафії в тих чи тих місцях.

— Чи є підґрунтя для відкриття парафій Української Церкви Київського Патріархату на Луганщині?

— Є, тому що Луганська земля — це українська земля, і в містах і селах мешкають переважно українці. Вони хочуть мати Українську Церкву Київського Патріархату. Я приїздив у Луганськ освятити новозбудований храм. Участь в освяченні взяли 11 архієреїв, понад 20 священників, було дуже багато вірян. Але проросійські сили, які виступають за "Руський мір" в Росії, Україні, Білорусі й Молдові, — сили так званого політичного православ'я, хотіли не допустити мого приїзду в Луганськ. Справа дійшла до суду, який не задовольнив їхні антиконституційні вимоги. Суд вчинив справедливо, бо всі конфесії, усі церкви в Україні мають рівне право.

Україна готується до відзначення 1025-ліття хрещення Руси-України. На цьому тлі події, що відбулися у Луганську навколо відкриття й освячення кафедрального собору на честь Пресвятої Трійці, вкотре, ще різкіше окреслили проблему антиукраїнської, відверто ворожої, підливної діяльності "Русского міра" на наших теренах. Про це, а також про відзначення 1025-ліття хрещення відбулася розмова кореспондента "СП" зі Святійшим Патріархом Київським і всієї Руси-України Філаретом.

Але противники Української Церкви не підкорилися рішенням суду. Серед протестувальників луганців було дуже мало. На підмогу вони запросили близько тридцяти осіб із сусідньої Ростовської області Росії. Міліція вжила необхідних заходів, тому вони не заважали в освяченні собору. Народ, духовенство, єпископат залишилися задоволеними.

— Яка була реакція місцевої влади?

— Влада погодилася з тим, що на решті в Луганську зведено собор Київського Патріархату. Тепер православні луганці-українці матимуть змогу зустрічати 1025-річчя хрещення Руси-України в освяченому новому кафедральному соборі на честь Пресвятої Трійці.

— Чергову річницю хрещення Руси-України відзначатимуть не лише українці, а й за кордоном. Але серед науковців, журналістів, обережніше — серед частини духовенства жваво обговорюється питання щодо дати прийняття християнства предками українців. Бо, як свідчать зарубіжні історичні хроніки, прийняття християнства на наших теренах відбулося значно раніше 988 року. Це ж засвідчує і святкування Москвою ще наприкінці XIX століття 1000-ліття хрещення Руси. Кого-кого, але російський царизм з його патологічно-жорстокою централізаторською політикою аж ніяк не можна запідозрити в симпа-

тіях і повазі до українців, нашої історії...

— 1862 р. Росія святкувала не хрещення Руси, а утворення Російської держави. А це різні речі. Хрещення Руси було 988 р. І воно відбулося в Києві, але відрізняється від хрещень попередніх, які були на наших землях до князя Володимира. Адже християнство на наших землях з'явилося ще в першому столітті, коли на київських горах проповідував Андрій Первозваний. Тоді ж християнство з'явилося в Криму серед греків, які жили на узбережжі Чорного моря.

Хрещення було і за рівноапостольних Кирила і Мефодія, за княгині Ольги. Але ще до Ольги було хрещення за князя Оскольда. Це хрещення наших предків-русиців, зокрема киян, було значною подією. Утім, християнство за Оскольда не стало державною релігією Руси, оскільки Олег убив князя Оскольда на схилах Дніпра, і язичництво знову запанувало в державі.

Тобто християни в Києві були і до князя Володимира. І коли князь Святослав 964 р. укладав договір з Візантією, то воїни-християни присягали в церкві пророка Іллі на Подолі, а воїни-язичники — біля Перуна на Київських горах.

Закінчення на стор. 8

МАСОВЕ БОЖЕВІЛЛЯ В ДОНЕЦЬКУ

3

ЦВІТ НАШОЇ "ПРОСВІТИ"

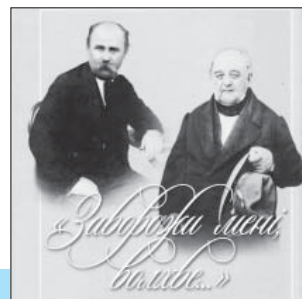
4-7

ДО 100-РІЧЧЯ ОЛЬГИ МАК

11

ТАРАС ШЕВЧЕНКО І МИХАЙЛО ЩЕПКІН

13

МОЗАЇКИ, ЩО ДИВУЮТЬ СВІТ

14

Марія ОЛІЙНИК,
м. Донецьк
Фото автора

Що ж відзначають донецькі чиновники та московська Церква?

У ці дні в Україні відзначають 1025-річчя хрещення Володимиром Київської Русі. Розроблено державно-церковні заходи, присвячені цій даті, хоча церква (релігійні організації) в Україні відокремлена від держави. На Донеччині влада теж розробила план заходів. Дивним чином вони збіглися із 400-річчям дому Романових та 95-літтям розстрілу сім'ї російського імператора Миколи II, усіх членів якої 2000 року канонізувала Російська Православна Церква. Розстріл членів царської сім'ї санкціонував керівництво РСФСР — Ленін і Свердлов.

Із повідомлення прес-служби Донецької облдержадміністрації ми дізналися про один із таких державно-церковних заходів: “У середу, 17 липня 2013 року, о 10.00 (м. Донецьк, перехрестя пр. Панфілова та вул. Розі Люксембург) за участю представників Департаменту взаємодії з громадськістю та у справах національностей і релігій Донецької облдержадміністрації на честь святкування 1025-річчя хрещення Київської Русі відбудеться закладка каменю під будівництво Храму на честь цесаревича Олексія”. Храм заплановано звести на території лікарні. На камені написано, що ця церква “...в честь і пам'ять святого новомученика царевича Олексія...”. На захід у робочий час зі-

хії Варсонофій відповів: “Храми Господь буде”. Цікаво, кого він назвав Господом, мільярдер Нусенкіс і донецьку владу? А дикість і марasmus ще і в тім, що будуватимуть храм жертві комуністичних репресій, великомученику саме того ідола, який стовбичить на центральній площі ім. Леніна у Донецьку. Українській Православній Церкві МП варто би спочатку вимагати від влади знести пам'ятник убивці царевича Олексія. Адже подолання зла починається з його усвідомлення. Тільки тоді воно втрачає силу і більше не відроджується. А також нарешті розпочати вшановувати жертв комуністичних репресій та Голодомору на Донеччині, зокрема і репресованих комуністами священиків. Поки що це роблять разом із владою та громадськістю тільки священики українських церков УГКЦ та УПЦ КП. А УПЦ МП досі париться на всьому, що пов'язано з Росією, з так званою Великою Вітчизняною війною тощо.

гнали лікарів, хворих, оскільки це на території лікарні. На церемонії був присутній головний лікар центральної міської лікарні Володимир Совпель, керуючий справами Донецької міської ради Володимир Скар, начальник управління благоустрою Донецької міської ради Костянтин Савінов. Після церемонії людям роздали іконки із зображенням членів царської сім'ї, книжку “Житие, пророчества, акафисты и каноны святым царственным мученикам” і шоколадку виробництва компанії “Конти”. У книжці російський народний гімн “Боже, царя храни”. На питання, яка сума потрібна для будівництва храму, вікарій Донецької епар-

хії Варсонофій відповів: “Храми Господь буде”. Цікаво, кого він назвав Господом, мільярдер Нусенкіс і донецьку владу? А дикість і марasmus ще і в тім, що будуватимуть храм жертві комуністичних репресій, великомученику саме того ідола, який стовбичить на центральній площі ім. Леніна у Донецьку. Українській Православній Церкві МП варто би спочатку вимагати від влади знести пам'ятник убивці царевича Олексія. Адже подолання зла починається з його усвідомлення. Тільки тоді воно втрачає силу і більше не відроджується. А також нарешті розпочати вшановувати жертв комуністичних репресій та Голодомору на Донеччині, зокрема і репресованих комуністами священиків. Поки що це роблять разом із владою та громадськістю тільки священики українських церков УГКЦ та УПЦ КП. А УПЦ МП досі париться на всьому, що пов'язано з Росією, з так званою Великою Вітчизняною війною тощо.

Цього ж таки дня московська Церква, яка чомусь називається Українською православною, за погодженням з Олександром-Калінінською сільською радою Костянтинівського району, провела “хресний хід” селом із виходом на трасу Донецьк-Харків на честь роду Романових і 1025-ліття хрещення Русі. Портрет канонізованого і долученого до святих у Росії царя Миколи попереду. У колоні люди у військовому. На наруківних нашивках посередині череп з кістками. Над черепом напис “Православие или смерть”, під черепом — “Жизнь за царя”. Ще на одній нашивці над двоголовим орлом напис “Бахмутский казачий полк им. Государя Императора Николая II”. І діти — маленькі громадяни України — теж у цій колонії... Ким вони виростуть? Чужа церква мовою чужої держави агітує в незалежній Україні за царя-батьошку, за монархічну ідею, за політичну лінію останнього російського імператора... Виростуть такими, як і їхні поводири — україножерами? Як же треба нас, українців, ненавидіти, щоб таке чинити за сприяння... не

можу сказати української державної влади. Язик не повертається.

А ось ще один разючий факт — білборд у центрі Донецька: “Мы, дончане, просим прощения за убийство цесаревича Алексея. 17 июля 1918 года — день убийства святых царственных страстотерпцев”. Чому від мого імені хтось просить прощення за злочини Леніна та його більшовицької банди? Чому тоді в цей час лише на території Донецька ремонтують, підфарбовують 40 пам'ятників убивці Олексія та мільйонам невинних жертв? А 23 квітня 2012 року на перехресті вулиць імені Леніна та імені Шевченка у шахтарському місті Красноармійську Донецької області відкрили перший у незалежній Україні пам'ятник вождю світового пролетаріату — бивці царської сім'ї, споруджений за ініціативою міського і обласного комітетів КПУ.

“Відкриття пам'ятника Володимиру Іллічу Леніну — унікальний випадок. Пам'ять про Леніна замовчується. У зв'язку з цим особливу цінність має ініціатива комуністів на місцях, Донецького обласного комітету КПУ”, — сказав, виступаючи на мітингу у Красноармійську, лідер комуністів Петро Симоненко.

Петра Миколайовича вітали піонери у червоних галстуках. Перед фіналом мітингу почалася гроза, що головний комуніст розтлумачив як салют усім присутнім на відкритті пам'ятника Леніну. І чомусь не прозвучав жоден голос від УПЦ МП, що це пам'ятник убивці всієї царської сім'ї, ініціатору вбивства багатьох священиків та руйнівнику православних храмів. А намісник Києво-Печерської лаври — митрополит Павло повідомляє, що хотів балотуватись до Київради від ко-

муністів. Що це за подвійна мораль у діячів УПЦ МП?

А у козацькій Дружківці на земельній ділянці приблизно 100 кв. м., огорожений европарканом, на стовпі напис:

“Поклонный крест установлен в честь царственных мучеников — Его Величества Государя-императора Николая II и Его святого семейства: Государыни-императрицы Александры, Цесаревича Алексея, княжон Ольги, Татьяны, Марии, Анастасии, расстрелянных в 1918 году.

Этот крест — символ покаяния, которое мы должны понести за своих предков, косвенно участвующих в убийстве царской семьи: допустили их гибель, не встали на защиту, предали молчалием.

В 1613 году нашим народом дана клятва на верность роду Романовых, гласившая о верности русских людей и их потомков царям этой династии до второго пришествия Иисуса Христа. Когда Малая Русь (Украина) присоединилась к России, в Киеве был создан Собор, на котором народ так же дал клятву, утверждающую в 1613 году. Клятвенное обещание было нарушено, проклятие легло на нас.

Покаяние — это перемена ума. У нас должно измениться представление о царской семье на противоположное тому, которое было у коммунистов и у людей предреволюционной России, предавших монархию!”

Отакі! Виявляється, що ми, українці, дали клятву на вірність роду Романових, потім зрадили своїх царів і тепер ми прокляті!

І цей пам'ятник роду Романових збудований у незалежній Україні, на її території! Від імені “Просвіти” подаю запит на ім'я Дружківського міського голови Валерія Гнатенка і прошу надати мені рішення ради про виділення землі під цю споруду та встановлення на ній пам'ятника роду Романових. І отримую відповідь “...на території міста Дружківка пам'ятник роду Романових відсутній...”(?!). Тоді вдруге вже надсилаю фото “пантеону” роду Романових і прошу надати мені відповідь, чи є рішення, яким міськрада виділяла землю, приблизно 100 кв. м, чи це самочинно зведена споруда на захопленій кимось землі Дружківської міської ради? Поки відпові-

ді немає. Думають, що відповісти? Є також питання, хто давав дозвіл УПЦ МП на встановлення хрестів уздовж доріг на Донеччині та всій південно-східній Україні через кілька кілометрів. Чи їх встановлювала УПЦ, чи влада за дорученням УПЦ? А поведінка УПЦ — фактично державної церкви в Україні — призвела до того, що мешканці мікрорайону, прилеглого до скверу ім. Калініна навпроти будівлі ТОВ “Донецькшахтопроходка” по пр. Павших Комунарів у м. Донецьку змушені в суді захищатися від захоплення їхнього скверу релігійною громадою Різдва Пресвятої Богородиці Донецької єпархії Московського Патріархату.

Звичайно, Донбас дуже своєрідний край. Тут природно є проблеми із фізичним здоров'ям, але з психічним здоров'ям — проблеми ще більші. Вшановувати водночас комуністичних ідолів-убивць та їхніх жертв можуть тільки люди

не сповна розуму. Не Московщину хрестив Володимир, а саме ту землю, яка сьогодні називається Україною. Та й палка любов до комуністів та до свідомого атеїста, ще й убивці царської сім'ї Леніна вселяє підозру, що УПЦ МП — не церква, а московський політичний проект, відверто антидержавний, який в Україні треба якнайшвидше ліквідувати. У нас є українські церкви, в яких моляться за українське військо, українського Президента, українських гетьманів, а не за царя-батьошку і його сім'ю та московського Кіріла. Є відчуття посилення й розростання абсурду, який прогресує на Донеччині і розповсюджується як зараза по всій Україні. А зупинити це можна буде тільки тоді, коли оберемо українського Президента та український уряд, якими не будуть диригувати з Москви.

За законами правди і любові

Закінчення.

Початок на стор. 1

— *І все-таки: чим відрізняється Володимирове хрещення від попередніх? Чому саме цю подію ми святкуємо, а не раніші хрещення?*

— Хрещення Русі Володимиром зробило Русь християнською державою.

— *Київську Русь...*

— У ті часи Русь не називалася Київською, просто — Руссю. Київською Руссю стали називати, коли за часів царя Івана Грозного Московське князівство прибрало собі назву Московська Русь. І тоді на противагу Московській Русі Русь справжню, державу наших предків, почали називати Київською.

Відомо, ще за Володимира і Ярослава Мудрого і за наступних князів наша земля називалася Руссю. Літописці писали, наприклад, що “єпископ із Новгороду їде в Русь”, “Ігумен Георгіївського монастиря із Суздаль їде в Русь у град Київ”. Отже, ні Новгород, ні Суздаль не були Руссю. І тим більше не була Руссю Москва, бо її в ті часи взагалі не було як населеного пункту. Москва з’явилася лише через півтора століття після хрещення Русі, 1147 року... І 1947 р. Москва святкувала 800-ліття свого існування.

— *За наказом Сталіна того року навіть відчеканили, згідно з Указом Верховного Совету СРСР, ювілейну нагородну медаль “В пам’ять 800-ліття Москви”...*

— Тож справедливо святкувати хрещення Русі не в Москві, про яку й згадки тоді не було, а тут, у Києві. Навіть російські імператори святкували 900-ліття хрещення Русі не в Петербурзі, не в Москві, а тільки в Києві. І це справедливо. А зараз чомусь Москва вирішила...

— *...Святкувати прийняття християнства предками українців у себе — від Владивостока до Калінінграда.*

— Хоча насправді християнство далі поширювалося з Києва, значно пізніше воно принесено на інші землі: до півночі, сходу, заходу і півдня нинішньої Російської Федерації.

— *У багатьох українців виникає запитання: який стосунок має Москва до хрещення наших українців-русичів?*

— Річ у тім, що Москва спотворює нашу історію... Російські історики привласнили собі не тільки хрещення, а й наші літописи, пам’ятки матеріальної і духовної культури. Це теж несправедливо. Ми раді, що культура нашого народу, наших предків дала поштовх до розвитку і російської культури. Завдяки цьому вона набула великої сили, але не треба нашу культуру привласнювати собі.

— *Нещодавно прочитав інтерв’ю з настоятелем Києво-Печерської лаври Павлом, у кожному слові якого відчувається лжа і зневага до своїх ближніх у Христі. Здавалося б, духовний отець повинен сповідувати насамперед глибоку віру, благочестя, доброзичливість і любов до ближнього. Але в нього все дихає ворожим ставленням до мирян і Церкви КП. Це ж звучить і з уст московського патріарха Кіріла. Але ж ворожість, войовничість, азійсько-фундаменталістська віронетеримість не притаманна християнству.*

— Ми, тобто Київський Патріархат, ставимо за мету створити в Україні єдину поміс-

“Є Боже благословення на те, щоб кожен народ...”

ну Православну Церкву. Отже, Київський Патріархат повинен об’єднатися з Московським Патріархатом, щоб в Україні було не дві православні церкви, а одна. І щоб ця подія відбулася, нам, двом церквам, треба йти один одному назустріч і насамперед припинити ворожнечу, невластиву християнству. Христос сказав: “По тому будуть пізнавати, що ви мої ученики, якщо матимете любов між собою”. Отже, той, хто має ненависть, не може називатися учеником Христа. А раз ти не ученик, то ти й не християнин, не послідовник Христа. Послідовники виявляються в любові. Тому ми не хочемо ворогувати з єпископатом, віруючими, духовенством Московського Патріархату. Ми хочемо з’єднатися з ними в душі любові в одну Православну Церкву. Виступи проти нас не від Бога ідуть... Але зауважу, що не всі єпископи, не все духовенство УПЦ Московського Патріархату таке вороже. Так, є там такі відверті вороги, як одеський Агафангел, ще деякі архієреї, але ми мусимо орієнтуватися на ті сили, які хочуть мати в Україні єдину помісну Православну Церкву.

— *Чи буде така Церква?*

— Буде. Тому що Бог благословив Україну бути державою, а раз Україна є і буде державою, то в ній обов’язково буде одна Православна Церква. Рано чи пізно, ми в цьому сумніву не маємо. Ми тільки не знаємо — коли це станеться. А станеться обов’язково, і підставою для існування в Україні єдиної Православної Церкви є існування Української держави. Другою підставою для цього є зміцнення і розширення Ки-

ше того — наша Церква захищає УПЦ Московського Патріархату від зазіхання патріарха Кіріла позбавити Українську Церкву статусу самостійності й незалежності. Тому є всі підстави сподіватися, що ми досягнемо єдиної помісної Православної Української Церкви.

— *Українці на це теж сподіваються і вірять, але усвідомлюють, які засоби застосовує ФСБ Росії, яке зримо і незримо присутнє у всіх виступах “Русского міра” і його авангарду — УПЦ МП...*

— Даремно вони працюють, даремно... Тому що Богу неугодні такі дії: територіальним імперіям приходить край. Остання імперія, Союзний Союз, розпалася з волі Божої, мирно, спокійно.

Хоча тепер виникають нові імперії: фінансові, інформаційні, військово-промислових комплексів, транснаціональні корпорації... Візьмімо Інтернет — інформаційна імперія, що розпросторилося по всьому світові. Усе відкрито, кордонів нема. Але це не означає, що знищуються нації як такі. Нації продовжують існувати в цьому вже глобалізованому світі. Тому ми як нація, як і інші нації, існуємо і будемо існувати. І кожна нація буде захищати свою мову, свою історію, культуру, звичаї.

— *Ви першою назвали фінансову імперію. Один із єврейських журналістів у книжці “Бізнес по-єврейськи” самовпевнено і, головне, небезпідставно кинув фразу, яка є ключем до розуміння всього, що відбувається нині у світі. Він сказав: “Ми винутили мир жити по нашим законам”. Якщо проаналізувати, то відбиток цієї зухвалої заяви, за якою стоїть справжня сила, лежить тавром на живому тілі кожної нації. Як нам, українцям, зрештою, і всім іншим народам протистояти Золотому тельцю, щоб зберегти себе, свою мову, державу?*

Іконостас — символ межі між небом і землею

Захищати самого себе. А це насамперед бути християнами, не за назвою, а за своїм життям. Якщо ми будемо християнами за життям, то ми, як християни, покликані любити всі народи, як Господь показав у притчі про милосердного самарянина. Отже, між народами повинні бути стосунки у душі християнської любові. Але щоб любити інший народ, треба полюбити спочатку свій. Бо той, хто не любить свій народ, ніколи не полюбить чужий. І тому, відповідаючи на запитання, скажу: ніхто не примусить нас жити за чужими законами. Ніхто, якщо це невгодно Богові.

Ті, хто відкидає Бога, істинного Бога, в Трійці славного, Спасителя Ісуса Христа, хто живе не за законами правди, законами любові, а за законами панування над світом, ті будуть відкнуті у вічне страждання. Це треба всім пам’ятати...

— *Мова є одним із наріжних каменів закону існування кожного народу. Ми бачимо, яка загроза на нашу мову. Яку участь у захисті цієї підвалини нашого буття — нашої мови, бере наша Церква?*

— Ми відправляємо богослужіння, проповідуємо українською мовою. Ми переклали богослужбові книги, богословську літературу українською. Тобто ми утверджуємо рідну мову. У збереженні української мови Церква має велике значення. Як і школа (вища школа), загалом освіта. Там закладаються основи шанування і збереження української мови. Бо якщо буде молодь, за плечима якої університетська освіта і яка шануватиме українську мову, то це стане прикладом і законом навіть для іммігрантів.

До речі, таким шляхом ішла Москва, яка методично і нещадно русифікувала український народ. Через Церкву, освіту, пресу. Пригадаймо лиш один Валуєвський указ 1863 року! А зараз мусить бути все навпаки. Наша Церква утверджує нашу, рідну мову.

— *Повернення української мови на амвони не суперечить православно-церковним канонам?*

— Ні, тому що Господь послав Духа Святого на апостолів, які заговорили різними мовами. Тобто вони отримали дар розмовляти тими мовами, яких вони не знали. Для чого? Щоб проповідувати Євангеліє рідною мовою кожного народу. Є Боже благословення на те, щоб кожний народ говорив тією мовою, яку передали у спадок його предки.

— *І кілька слів щодо заходів святкування 1025-ліття хрещення Русі.*

— 26 липня буде святкування на державному рівні. У Палаці “Україна” зберуться представники влади і всіх церков, буде виступ президента і концерт. А 27 і 28 липня церкви святкуватимуть кожна на своєму місці. Тому УПЦ КП 27-го проведе всенощне бдіння у Володимирському соборі, а 28-го — урочисту літургію. Після цього буде величний хресний хід із собору до пам’ятника святому Володимирі. Там відбудеться молебень, у якому можуть узяти участь усі православні.

Спілкувався
Микола ЦИМБАЛЮК

Волинський мученик постав перед святістю через 311 років після страти за віру та волю

О. Антоній (Андріюк), настоятель Свищівського Свято-Михайлівського храму: “Цей пам’ятний знак зберігся від старої церкви, в якій колишній власник поселення Данило Братковський зачитував тестамент на вірність православній вірі”.

Ше й досі свищівські старожили переповідають історію, як перед стратою Братковський пороздавав борги землякам, виписав їм “вольную”, а спадкоємцям у місцевому храмі зачитав тестамент: “Синам і дочкам триматися цієї віри (православної), за яку я вмираю, якщо хочуть мати благословення Боже... Шаблю — молодшому сину віддати”.

Позицію відданості православної вірі Данило Братковський, шляхтич за походженням, обстоював усе життя. Коли йшла підготовка до проведення собору, де мало виноситися рішення супроти православ’я, він у складі депутації Луцького братства записався, що докладе усіх зусиль, аби “зберегти цілість святої східної Церкви...”, та дав обітницю: “Не спокушаючись ні лас-

кою, ні обіцянками, ні дарунками, не уступаючи перед страхом, навіть перед смертною карою, боронити всі догми й обряди, від великого до малого, нічого не додаючи й не опускаючи”.

Точної дати народження Данила Братковського архіви не вберегли. Відомо лише, що це 30–40-ві роки XVII століття. Основним місцем проживання Данила Богдановича був маєток у селі Свищів. Однак зі Свищева шляхи-дороги часто стелилися по світах.

Освіту Данило здобував в Італії. Він був активним у політичному та громадському житті Речі Посполитої. 1697 року у Кракові накладом у 4 тисячі примірників виходить його поетична збірка “Світ, розглянутий по частинах”. Вірші написані польською мовою з використанням українських слів. У більшості з них жартливо звучить сатира на тогочасне громадянство Польщі, де не було місця для убогих, а їхньою працею користувався кожен, хто хоч трохи вибився вгору.

Видана книга, яка стала відбитком просвітительських поглядів Данила Братковського, значно загостила його стосунки з правлячими силами суспільства, і поет боротьбу пером проти польської, а заодно й української шляхти вирішує продовжити безпосередньою участю у селянсько-козацькому повстанні під проводом Семена Палія задля повно-

го визволення Правобережної України з-під влади Польщі. Цей рух охопив Поділля і Волинь.

Як вчена людина і патріот українського народу, Братковський написав бунтарську відозву на битву за волю. Семен Палій, прочитавши її, усміхнувся: “І слово воює тепер, мій брате, для ляхів страшніші мушкетів твої рядки...”.

Саме із закликом вступати у повстанські загони й іншими важливими документами Данила Братковського затримали неподалік містечка Заслав.

В’язня помістили у луцьку в’язницю. У книзі протоколів декретових Луцького громадського суду від 20 листопада 1702 року є запис, що “арештованого вирішено піддати тортурам, щоб домогтися докладніших свідчень, оскільки звинувачений усієї правди не сказав, хоч визнав, що був у Києві і по різних містах, у Палія, в Ростові, де і Самусь був, завжди з козаками і плебеями знався, з Палієм і Самусем, і до злочину проти Речі Посполитої дійшов”.

Утім, зрозумівши опісля безумність тортур і те, що підсудний через похилий вік і підірване здоров’я міг загинути ще до судового засідання, 25 листопада 1702 року військовий суд призначив Братковському вирок — присудити до покарання на горло і до негайної публічної смертної кари. Наступного ранку “посеред ринку луцького, через ката

Меморіальна дошка Данилові Братковському в місті Луцьку

за сім разів мордерсько зівастятий Данило Богданович — йому відрубали руки, ноги, потім голову і перерубали тулуб”. За складеним перед смертю заповітом поховали мученика у Луцькій братській церкві.

В одному з віршів поета-мученика є такі рядки: “Коли братів, родини і отчизни Не зраджу я, то віри вже її повік!” Ці слова більше трьох століть слугують своєрідним епіграфом до життєпису праведника. Нині ж вони набрали ще більшої сили й одухотвореності — у зв’язку з рішенням надати йменню Братковського святості та церковного пошанування.

По один бік притвору — «Слава Україні!», по інший — «Слава Героям!»

За церковними канонами, у притворі кожного храму парафіян мають зустрічати благословенні ікони. Такі образи є і в притворному покутті Свято-Покровської автокефальної церкви, що у селі Плоска Дубенського району. А ще два жовто-блакитних знамена з написами “Слава Україні!” і “Слава Героям!”, також освячені.

— Не кожен прапор має шаста бути символічно прирівняним до ікони, — каже помічник настоятеля Плосківського храму 72-річний Сергій Найдюк, — а нашим двом знаменам судилася така доля. Настоятель храму о.

Євгеній благословив їх, скропив святою водою, а сільська громада підтримала таку ініціативу, бо за цими реліквіями велика історія. 1941 року мене, тоді немовля, хрестили в Покровській церкві. І в той же час, як з’ясувалося, у храмі з’явилися національні прапори, вишиті ручною гладдю з тризубом, обрамленим вінком із лісових і польових квітів. За 70 років прапори не потьмяніли, не втрапили своєї краси.

У храмі вирішили замінити вітварний престол, який слугував ще з 1884 року, коли й почала діяти Плосківська Свято-Покровська церква. Коли парафіяни розбирали престол, натрапили на два згортки. В них виявилися вишиті прапори — з тризубами та закликами славити Україну та її героїв.

— Колишній паламар натякнув мені, що наша церква не проста, у ній є справжні національні святині, — зауважує о. Євгеній, — але чоловік відійшов у вічність, а з ним і ця таємниця. Щоправда, ми зривали підлогу, бо думали, що там щось заховане, але так нічого і не знайшли. Тепер зрозуміли, про які святині йшлося.

— Були різні версії щодо походження прапорів, — розповідає мешканка Плоски Галина Білоус. — За однією з них вишиті полотна належали місцевій “Просвіті”. Коли ж 1939 року прийшла радянська влада, прапори сховали у церковному престолі, адже доторкатися до нього можна лише священникові. Побутує також версія, що через Плоску на Гурби, де відбувся найбільший в історії УПА бій із військом НКВС, ішли повстанці, у церкві перед боєм молилися і залишили у храмі свої вишиті святині. На одному із прапорів збереглися сліди крові пораненого вояка. А ще була сімейна пара, яка заповідала поховати себе у всьому вишитому. Їхня хата потопала у вишаних рушниках, серветках, картинах. Були тут і національні прапори, за що радянська влада хотіла

Мешканець села Плоска Сергій Найдюк: “Цей повстанський прапор — мій ровесник”

арештувати українців. Але доказів при обшуку не знайшла. Тож наше село навіть у важкі для України часи було пройняте національною ідеєю, берегло святині, аби вони слугували майбутнім поколінням. Наша церква постійно діяла і за німецької окупації, і за радянського тоталітарного режиму, коли йшов жорстокий наступ на релігію. А все тому, що земляки були сильні духом і вірою.

За словами Плосківського сільського голови Сергія Жевневського, знайдені прапори — ще одна яскрава сторінка тутешньої, багатой на вікову славу історії. Найдавніший символ цієї іс-

торії — Козацький Редут поблизу села, де героїчно загинули у бою з польськими жовнірами козаки-богунці в останній день Берестецької битви 1651 року. Загалом ця земля й досі зберігає таємниці, у навколишніх селах і лісах багато повстанських могил. Страшну історію знищення повстанського загону танковим корпусом приховує у собі урочище Тартак. Але історія розкриває свою таїну — задля правди і усвідомлення славних і гірких уроків минувшини.

Матеріали підготував
Євген ЦИМБАЛЮК,
Рівненська обл.

70 років повстанська таємниця ховалася ось у цій Свято-Покровській церкві

“Уперше я приїхала в Україну 1994 року”

— Коли і від кого Ви дізналися, ким був Ваш батько?

— Уперше почула про свого батька, коли підслухала розмову моєї матері з керівництвом школи, коли вона записувала мене до першого класу. Тоді мені було 6 років. На запитання, де батько дівчинки, мама відповіла “він помер”. Я була вражена і засмучена, але не сказала, що чула цю розмову, і вдавала, що мій вітчим був моїм батьком. Цю таємницю про батька я зберігала до 12 років, саме тоді мама все мені розповіла.

— Коли уперше побували в Україні?

— Уперше я приїхала в Україну 1994 року, відвідувала своїх родичів у Києві й Рівному. Зустрілася з чоловіком, який листувався з мамою, саме він розповів мені багато про Юрія. То було дуже цікаво й хвилююче, адже він досліджував життєвий шлях батька.

— Що Ви робили в Непалі?

— У Непалі я навчала англійської мови тибетських утікачів. Їхні розповіді про жакіття, які чинили китайські комуністи, дуже подібні до того, через що пройшли українці. Я співчувала цим людям, вони духовні, люблять життя. Непал — чудова країна.

— Що відчували, коли виступали 18 квітня 2010 р. у Мельниках, столиці Холодноярської республіки, на меморіальному мітингу?

— Коли приїхала до села Мельники 2010 року, була тяжкохвора. Мене глибоко вразив дух поваги та шани до звияжців Холодного Яру, я відчувала духовну присутність свого батька. Він часто розмовляє зі мною у снах, але того разу його присутність була відчутніша. Потім стан мого здоров'я різко погіршився, і лікарі в Україні сказали, що мені необхідна пересадка печінки. Тому я поїхала до Америки. Коли я була в Україні, до мене приїхала донька Ляля, вона вперше відкрила для себе Україну і полюбила цей край.

Моя донька віддала половину своєї печінки, а лікар, українець Юрій Геник, який мешкає в Лос-Анджелесі, мене прооперував.

Лариса Лісовська: «Я відчувала духовну присутність свого батька»

Тому я завдячую своїм життям двом людям: Лялі і Юрію Генику.

— В одному з інтерв'ю Ви писали: “Я увесь час їздила світом, часто подорожувала, багато ризикувала, потрапляла у всілякі небезпечні ситуації, однак... усе закінчувалося добре”. Де Ви побували? В які ситуації потрапляли? Розкажіть про це детальніше.

— Я багато подорожувала світом, тому що хотіла дізнатися, як живуть люди в інших країнах. Подорожі — моє велике захоплення. Я завжди подорожувала сама, нічого не боялася, адже маю янгола-охоронця, який мене береже. Відсутність страху в мене пов'язана з вірою. Мій батько мав глибоку віру, його часто щось рятувало з різних небезпек. Напевне, саме дух батька рятував мене, коли я лежала в лікарні Лос-Анджелеса. Це надало мені рішучості, аби зробити щось добре, вшанувати його пам'ять. Я зобов'язана протистояти спробам інших людей, котрі використовують його ім'я у своїх корисливих цілях.

Нині стан мого здоров'я стабілізувався і я можу повернутися до праці та поширювати знання про батька. Отож я та люди, які допомагають мені, готуємо перевидання першодруку книги “Холодний Яр”. Існуючі перевидання зазнали редакційних змін, а тому віддаляють книгу від

Лариса Лісовська — дочка хорунжого Армії УНР Юрія Городянина-Лісовського, який під прізвищем Юрій Горліс-Горський у 30-х роках минулого століття опублікував свої спогади — роман “Холодний Яр” про національно-визвольну боротьбу українців на Чигиринщині.

“Холодний яр” Юрія Горліс-Горського, — писав у передмові до роману (видання 1992 року у видавництві “Червона калина”) Роман Федорів, — легендарна книжка, яка, з'явившись у Львові у 1937 р., відразу завоювала широку читацьку громаду... Жорстока правда про повстанську боротьбу в легендарному козацько-гайдамацькому Холодному Яру захоплювала читачів, виховувала у них любов і пошану до великого змагу українського селянства за свою волю”. Словом, перед нами — документальний бестселер.

Якось у газеті я прочитав, що нині у Львові мешкає дочка Юрія Городянина-Лісовського, тож вирішив познайомитися з нею. І як наслідок зустрічі — інтерв'ю, яке й пропоную читачам “СП”.

духу її творця. Тому саме першодрук точно передає і дух часу, і дух письменника, адже збагнути справжній дух твору можна тільки тоді, коли прочитаєш книгу такою, якою вона була написана спочатку.

Я вважаю, що навіть смерть батька була своєрідним посланням. Навіть у таборі, в останні дні свого життя, він допомагав українцям, яких хотіли переслати до Союзу, де на них чекала смерть чи концтабори. Його вдова зазнала наклепів і зневаги від тих, хто поширював брехню про те, що він був комуністом. Підтверджується лише відома істина, що ті, які йдуть дорогою правди і любові, часто стають мучениками.

Щодо країн, які я відвідала, то це всі країни Європи, Північна Африка, Японія, Корея, Австралія, Індія та Непал. Особливо сподобалася Шотландія та англійські краєвиди. Також до вподоби Таїланд. Я щаслива, коли подорожую.

“Хочу перевидати всі праці-першодруки свого батька”

— Колись радикальні погляди Вам були “не дуже симпатичні”. А нині?

— Не люблю радикалізму чи строгого усталеного знання. Вважаю, що духовний ріст можливий лише у вільній людині. Найважливіше — сповідувати прості істини, так, як учив Христос. Гадаю, батько

дотримувався цих духовних заasad. Для мене він — Герой. Легко говорити, але жити та діяти — то є зовсім інше.

— У якому університеті Ви навчалися?

— Я отримала ступінь бакалавра з англійської літератури та психології в Каліфорнійському університеті Берклі. Приємно згадую студентські роки.

— Ви жили в Німеччині, США, Великобританії. Тепер — в Україні. Де Ви найкраще почувалися?

— Моє улюблене місце для життя — Україна. Тут мені добре. Ляля також почувається тут добре. І ми маємо намір оселитися тут назавжди.

— Що відчували, коли перебували в Демидівці на Полтавщині, де народився Ваш батько?

— Коли я відвідала Демидівку, мене пройняв особливий дух цього місця. Дуже важливо, що пам'ять про мого батька гідно вшанована у Полтаві. Пані Людмила Кучеренко влаштувала мені гарну ознайомчу поїздку містом.

— Ваша бабуся —

Людмила Соколовська — “з польсько-шляхетського коріння”, дідуся — офіцер російської армії. Яка країна нині Вам ближча — Польща чи Росія?

— Мій дідуся не був росіянином, він лише служив у російському війську. Щодо мого бачення Росії, то жодних негативних почуттів у мене до пересічних росіян немає, не люди винні, усе залежить від влади. Мені сподобалася Польща, адже я сама на чверть полячка.

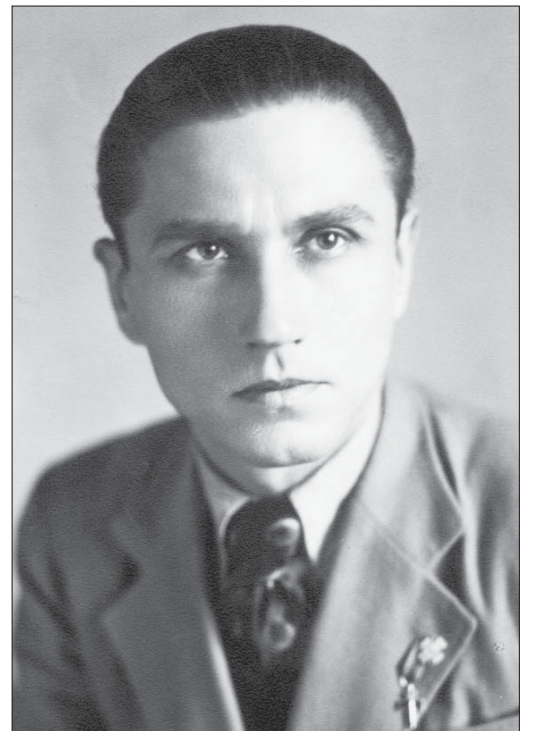
— Чим зараз займаєтеся?

— Живу, продовжую пізнавати зміст життя. А також маю намір перевидати всі праці-першодруки свого батька. Пишу книжку для молоді, яка називається “Козак зі зірок”.

— Ваш батько не прагнув, як інші емігранти, що перебували в Німеччині у таборах для переміщених осіб, виїхати до США в пошуках спокійнішого життя, оскільки казав, що “з Європи ближче до Холодного Яру”. А Ваші дочки й онуки коли-небудь відвідують Холодний Яр?

— Батько завжди глибоко в серці беріг Холодний Яр, хоча,

відвідавши його знову 1942 року, він потім переповідав мамі, що дух Холодного Яру зник сильно — через чужинецьку владу. Коли я побувала в краю Холодного Яру, почула багато російської мови, а також побачила, що люди майже нічого не знають про події того часу, про Юрія Горліс-Горського. Хоча іскра залишається, і на неї я покладаю мої надії і надії мого батька.

— Якби Вам довелося виступати у США чи Великобританії перед публікою і говорити про Україну, Вашого батька, про Холодний Яр, на чому б зацитували? Американці чи англичани Вас би зрозуміли? Чи спочатку мали б прочитати батьків “Холодний Яр”?

— Холодний Яр кличе до боротьби за волю і за людяність, і до Шевченкового “Обніміть-ся ж, брати мої, молю вас, благаю!”. Світ також усвідомлює потребу цього заклик. Я знаю, що українці не сплять і свідомі того, що треба робити. А ті, хто спить, одного дня пробудяться і повстануть проти неправди, зачепивши Духу з Холодного Яру. Бо ця потреба вже визріває в цілому світі, не лише в Україні.

Українська земля зродила багато героїв — звияжців, оборонців Правди, і нікуди не дітися їй від свого Призначення, а лише дали гідно нести свій обов'язок на цій Землі.

Українська діаспора в усьому світі добре знає про трагічне минуле і не забуває про нього.

Спілкувався Богдан ЗАЛІЗНЯК

Книга про двох побратимів-подвижників

Тарахан-Бережа Зінаїда. «Заворожи мені, волхве...»: Тарас Шевченко і Михайло Щепкін. — К.: «Мистецтво», 2012. — 352 с.

Володимир ПОЛІЩУК,
доктор філології, професор
м. Черкаси

Уважно прочитавши книгу (чи книгу-альбом, бо й так її можна назвати, зважаючи на кількість і якість уміщеного ілюстративного матеріалу), перш ніж відзначити її безперечні достоїнства, висловлю певний сумнів щодо підзаголовка — отого самого “Тарас Шевченко і Михайло Щепкін”, оскільки в тексті монографії значно більше місця відведено саме геніальному акторові Щепкіну, а не геніальному поетові Шевченку, й оскільки ракурс бачення теми їхніх взаємин окреслюється саме “від” Щепкіна, то, думається, логічніше було б у підзаголовку персоналії двох видатних особистостей поміняти місцями: “Михайло Щепкін і Тарас Шевченко”. Не кажу, що це надто суттєве зауваження, і все ж...

Коло Шевченкових друзів і знайомих, як відомо, вельми широке. І тема ця — “Шевченко в колі сучасників” — здобулася на широке висвітлення. Є навіть окремі видання відповідної тематики. Та і взаємини між Тарасом Шевченком і Михайлом Щепкіним описані доволі широко, принаймні про них більш чи менш детально писали практично всі біографи Шевченка, є й окремі розвідки. Однак ж, як і в більшості аспектів і тем шевченкознавства, тема взаємин актора і поета потребує дальших розробок, більшої, об’єктивнішої, а незрідка і критичнішої уваги дослідників, передовсім таких науково й етично сумлінних, як Зінаїда Тарахан-Бережа. Цей “комплімент” на адресу авторки монографії цілком нею заслужений не тільки згаданими сотнями праць, а й десятками років наполегливої, прискіпливої, уважної й компетентної архівної роботи, а також, звісно, досконалим знанням літературно-мистецької спадщини Шевченка і, що теж вельми важливо, такою ж тривалою усвідомленою відданістю справі гідного пошанування, вивчення і популяризації спадщини Тараса Григоровича. Хай це не сприймається надто пафосно, але можемо з певністю казати, поглянувши й на життєву й творчу біографію Зінаїди Панасівни, що ця талановита жінка все своє життя присвятила Шевченковому слову й образу.

Книга не обмежується тільки осмисленням взаємин Шевченка і Щепкіна. У ній достатньо переконливо й виразно окреслено широке суспільне тло Російської імперії другої половини XVIII — і майже всього XIX століть, показано підступне і в’язке “юридично-правове” поле самодержавно-кріпосницької системи, зокрема й те тонке кручкотворство, що його так

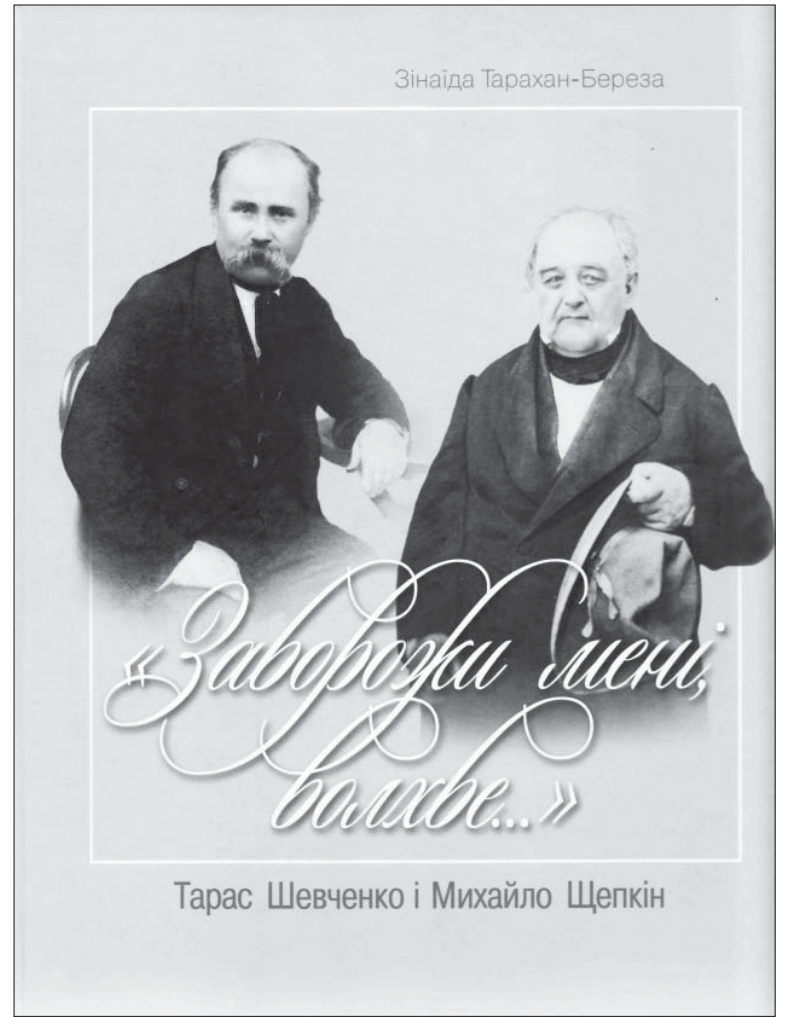
Відома й авторитетна дослідниця-шевченкознавець із Канева Зінаїда Тарахан-Бережа продовжує свої успішні студії на полі шевченкознавства. Авторка сотень статей, розвідок і рецензій відповідної тематики, кількох монографій, серед яких справжньою вершиною бачиться її “Святиня” — літопис Тарасової гори, Зінаїда Панасівна щойно презентувала не тільки науковцям, а й усій читаючій громаді чергову свою ґрунтовну працю — “Заворожи мені, волхве...” (Тарас Шевченко і Михайло Щепкін), вишукано видрукувану видавництвом “Мистецтво”.

яскраво описано у творах класичної літератури. У монографії широко показано обставини й історію становлення новочасного театру в Російській імперії загалом та в Україні зокрема у першій половині XIX ст., тобто до утворення відомого “театру корифеїв”. Цілком фахово аналізується стилістика театральної мови, еволюція різних складових театральної справи тощо. Природно, все це є в монографії актуальним, адже мовиться про реформаційну місію Михайла Щепкіна в історії театру. Вельми цікавою і фактично відкриваючою є аналітична інформація про діяльність перших класиків нового українського письменства Івана Котляревського та Григорія Квітки-Основ’яненка у процесі становлення нового українського театру, а також про їхню роль у творчій долі М. Щепкіна. Скажімо, З. Тарахан-Бережа дошукується в архівах тези про те, що саме Г. Квітка-Основ’яненко спонукав М. Щепкіна взятися за комедійні ролі, визначивши таким чином стрижневу лінію творчого шляху видатного актора. Цікаво виписано в книзі історії Полтавського та Харківського театрів 1810—1820-х років, об’єктивно показано вельми непрості процеси зародження паростків власне українського театру, які пробивалися крізь загиби заборон і цензури щодо всього “малоросійського”, умови життя тогочасних акторів, серед яких було немало покріпачених, зокрема і М. Щепкін. Важливою, отже, позитивною особливістю рецензованої монографії є те, що авторці в ній вдалося достатньо органічно й науково обґрунтовано поєднати особистісну лінію долі Михайла Щепкіна з суспільно-політичним, культурологічним і суспільно-побутовим контекстом його часу. Отже, стрижневою віссю дослідження є доля і творчість Михайла Щепкіна, з якою на значній “території” книги переплітаються доля і творчість Тараса Шевченка.

Структурно монографія З. Тарахан-Бережи складається з чотирьох “основних” розділів, кожен із яких має певні смислові домінантні, а також кількох мініатюрних “вставних новелок” (назвемо їх так) і блоку ілюстративних додатків із малярської спадщини Тараса Шевченка.

Перший розділ — “Без волі немає долі” — присвячений з’ясуванню біографічних відомостей про Михайла Щепкіна, власне, — це переважно історія закріпачення його предків і тернистого шляху до отримання “вольної”. Саме тут, із перших же сторінок, авторка монографії обґрунтовує (документально, “архівно”, доказово) українську “природу” Михайла Щепкіна, його органічне вrostання в українську ментальність, плетіння в ньому української душі, яка довічно й діяльно житиме в акторові, і яка, безсумнівно, стане згодом своєрідною “базою” для поріднення з такою ж душею Тараса Шевченка. У цьому розділі дослідниця аргументовано вдається до низки полемічних моментів у долі актора, особливо в заплутаній історії визволення М. Щепкіна з кріпацтва. Послугуючись багатьма архівними свідченнями і джерелами, З. Тарахан-Бережа фактично й переконливо “реабілітує” князя Миколи Рєпніна, який відіграв ключову роль у визволенні талановитого актора, але над ім’ям якого тривалий час висіли неприємні звинувачення, породжені недоброзичливцями. Якраз у цьому розділі й демонструє дослідниця різні бюрократичні кручкотворства на шляху можливого розкріпачення людини, а також подає фотокопії багатьох важливих і рідкісних документів, виявлених нею в архівах Москви, Петербурга, інших міст.

Другий розділ — “Талант істинно народний” — відзначається ґрунтовною документальною базою, численними посиланнями на архівні джерела й цитуваннями першоджерел. Ключова семантика розділу — становлення Михайла Щепкіна як актора на кону Полтавського і Харківського театрів, долання ним театральних шаблонів, невпинне творче зростання, здобуття популярності. І все це на широкому суспільно-побутовому й культурологічному тлі. Достатньо ґрунтовно висвітлена майже сорокарічна творча діяльність М. Щепкіна у Московському театрі, показано творче новаторство і реформаторство актора в театральній справі й неодмінне, на чому постійно й доказово наголошує авторка монографії, культивування актором української тематики, яку він силою свого таланту і всупереч різним заборонам і настановам подавав не вульгарно, не карикатурно, а щиро, душевно, позитивно-прихильно, досягнувши, зрештою, саме

такого сприйняття “малоросійської” тематики навіть у тогочасних імперських столицях. З. Тарахан-Бережа переконливо показує й ту важливу “відроджувальну” роль, яку відіграв М. Щепкін у популяризації п’єс М. Гоголя, які російська публіка спочатку не сприймала, та магія щепкінського таланту й тут пододала упередження, забезпечивши успіх згодом уже класичним гоголівським комедіям.

І тільки в третьому розділі на “кін” монографії прямо виходить тема взаємин Тараса Шевченка та Михайла Щепкіна. Дослідниця на документальній основі простежує історію їхнього знайомства, подальшої щирої дружби і взаємопідтримки, особливо зосереджуючись на періоді Шевченкового “післязаслання” та факті приїзду понад сімдесятилітнього М. Щепкіна до Нижнього Новгорода, аби побачити звільненого поета. І в цьому розділі виписане “коло сучасників” Щепкіна й Шевченка (особливо Гоголь, П. Куліш), а також проведено історико-текстологічне коментування Шевченкових творів, які мали посвяту М. Щепкіну (“Чигирин”, “Заворожи мені, волхве”, “Неофіти”). До аналітичного літературознавчого тексту подається цікавий і доречний ілюстративний матеріал. З. Тарахан-Бережа цілком слушно наголошує на вельми важливому значенні приїзду Щепкіна до Нижнього Новгорода: “Щепкін, безсумнівно, воскресив у Шевченкові віру в себе і свій талант. Про це свідчить і триптих “Доля. Муза. Слава”, створений 9 лютого 1858 року та-

кож у Нижньому Новгороді вже по від’їзді актора...” (с. 191).

Нарешті, розділ четвертий — “Таємниці одного портрета”. Розділ має помітно інакшу “фактуру”, хоча цілком від перших трьох не відособлений, бо ж імена Шевченка і Щепкіна тут активно фігурують. Авторка оповідає про власне, як пишеться в анотації до книги, “оригінальне дослідження щодо живописного твору Т. Г. Шевченка “Портрет Михайла Щепкіна”, але йдеться тут не про відому Шевченкову картину 1858 року, а про портрет, датований орієнтовно 1843 роком. Вона описує історію віднайдення твору, низку експертних оцінок щодо нього, подає відповідний документально-ілюстративний матеріал, з якого достатньо переконливо висновується, що описаний “Портрет невідомого” є твором Т. Шевченка, на якому зображений М. Щепкін.

Є у книжці й кілька своєрідних “вставних новелок” (с. 85, 115, 123), котрими коментуються три малознані портрети (М. Щепкіна, Е. Рашель, Т. Шевченка), авторство й історія створення яких не доведені, але вони дотичні до осмислюваної в монографії тематики.

Безсумнівно, слід відзначити поліграфічні якості книги, котру можна вважати вельми вартісним науково-творчим дослідженням, вагомим внеском Зінаїди Тарахан-Бережи не тільки в шевченкознавство, а і в щепкінознавство.

Видання стане добрим дарунком авторки до 200-літнього Шевченкового ювілею та 225-річчя Михайла Щепкіна.

Світлана ЧОРНА
Фото автора

Унікальні мозаїки дивують світ

Десять відреставрованих мозаїк XII століття з Михайлівського Золотоверхого собору, зруйнованого на початку 1930-х років, відтепер постійно експонуватимуться у Софійському соборі Національного заповідника “Софія Київська”. Серед них — композиції “Євхаристія” (Святе причастя) площею майже 40 квадратних метрів, “Архидиякон Стефан”, “Апостол Тадей”, постать святого Захарії, фрагменти зображень невідомих апостолів і орнаментів. Три мозаїчні картини, створені 900 років тому візантійськими майстрами, ніколи раніше не виставлялися.

Реставрацію автентичного мозаїчного живопису, яка не проводилася майже сорок років, його наукові дослідження й видання фотоальбому-каталогу, до якого увійшли й матеріали про ті скарби, що зберігаються у Третьяковській галерії у Москві та Державному російському музеї у Санкт-Петербурзі, профінансував Американський посольський фонд збереження культурної спадщини, який надав для реалізації проекту грант у розмірі 50 тисяч доларів. Проект “Софії Київської” переміг у міжнародному конкурсі, заявки на який подавали дев’яносто країн світу.

Посол США Джон Теффт під час презентації відреставрованих мозаїк Михайлівського Золотоверхого зазначив, що вони мають цінність для всього людства.

— Ми пишаємося, що долучилися до справи збереження шедеврів, реставрація яких є знаком поваги українців до свого минулого, — сказав він. І додав, що мріє, щоб

нову експозицію колись побачили його донька і онука.

Михайлівський Золотоверхий, який прикрашали неповторні фрески й мозаїки, збудував онук Ярослава Мудрого, київський князь Святополк у 1108—1113 роках. Монастир був одним із найбільших у стародавньому Києві. Під час монгольської навали у 1240-х роках він залишився без позолочених бань, які познімали загарбники. А у XVI столітті, після відбудов і розширення, стає одним із найбагатших в Україні.

У 20-х роках минулого століття монастир закривають, а у 1934—1936 роках собор, дзвіницю та інші споруди зносять, щоб побудувати на святому місці урядовий центр із заліза й бетону. У 70-ті тут хотіли звести музеї Леніна.

Перед знищенням унікальної пам’ятки архітектури, проти чого активно протестував український

учений Микола Макаренко, настінний живопис зрізають і перевозять до музеїв Москви, Ленінграда, Новгороду. Мозаїчну композицію “Євхаристія” передають до Софійського собору, де для неї спеціально збудували абсиду. Багато смальтового розпису потрапляє до Лаврського заповідника.

У роки Другої світової війни деякі фрески вивозять до Німеччини, звідти їх передають до ленінградського Ермітажу. І лише 2001 року Міністерство культури Росії ухвалює рішення про повернення в Україну чотирьох їхніх фрагментів, за три роки передають ще сім шедеврів настінного живопису. А ось мозаїка “Дмитро Солунський” та верхня частина фрескової постаї пророка Самуїла так і залишилися у Третьяковській галерії та Російському музеї Санкт-Петербурга.

Робота над проектом з реставрації унікальних мозаїк трива-

ла рік. За цей час, розповідає Анастолій Остапчук, головний художник-реставратор заповідника “Софія Київська”, дослідили усі мозаїки та фрагменти, які зберігалися у фондах, у яких, що не відкривалися за 30-х років. Тут у запасниках знаходився розсипаний мозаїчний набір з природного каменю, скла, кольорової смальти, кераміки, зібраний під час руйнування мозаїк у різні періоди та знайдений під час розкопок на території монастиря у 1996—1999 роках.

Над відновленням настінного живопису протягом двох місяців працювали чотири фахівці, серед яких такі досвідчені реставратори, як Віктор Мінько і Михайло Кортіков. Вони не лише прибрали бруд зі шматочків кольорової смальти, залишки пластиліну та олійних фарб, що повністю вкривали обличчя одного з ангелів, а й видалили з композиції “Євхаристія”, яка свого часу була порізана на 59 частин, з пів-

сотні цвяхів. Ці ушкодження мозаїки отримали тоді, коли їх знімали зі стін храму, і в процесі копіювання для відбудованого Михайлівського собору. У ході робіт було закріплено шматочки смальти, що вже випадали, відреставровано стики й вибоїни, які особливо були помітними на зображенні святого причастя.

— Усі десять мозаїк, які засяяли чистими кольорами, а ще композиції з мозаїчного набору тепер постійно експонуватимуться у залах Софійського собору, — зазначає науковий керівник проекту, мистецтвознавець Юрій Коренюк. — За підсумками роботи видано і фотоальбом-каталог “Мозаїки Михайлівського Золотоверхого”, де широко представлений увесь настінний живопис давнього собору. На фотографіях початку минулого століття можна побачити, який вигляд мозаїки мали до демонтажу, до нинішньої реставрації та після завершення робіт.

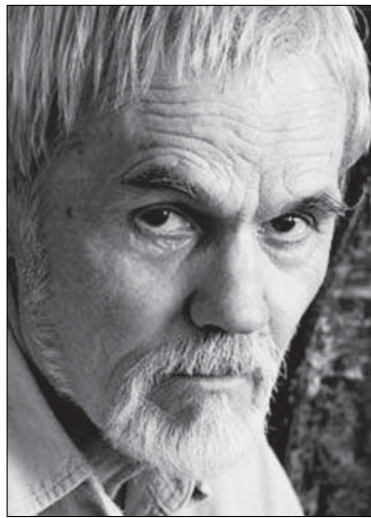
Андрій БУДКЕВИЧ

Мистецтво починалося з віри, але з часом почало втрачати свою морально-пізнавальну сутність, та, відповідно, одну з головних функцій. Воно почало набувати дедалі більше розважальних рис. Ще з первіснообщинного ладу людини вірила у надприродні сили. На думку митця, наскельні малюнки мали і властивість навчального посібника. З прийняттям християнства роль релігії набула ще більшого значення. Чимало видатних митців минулого займалися розписом храмів, іконописанням.

Олексій Іванович ледь не щодня заглиблюється у Біблію, Святе Письмо, життя святих і праведників. Тому картини цієї тематики — це нагадування про вторинність і приземленість усього матеріального, про те, що гонитва за благами призводить до спустошення душі.

Техніка письма його релігійного живопису незвичайна. З картин на нас дивляться апостоли, святі, мученики, у них немає чіткого фігуративного окреслення, та є пунктирне обрамлення, наче викладене коштовними камінцями. Обличчя молоді, дуже виразні очі, бо віра Христова є і буде вічно молодію. Усі мистецькі образи випромінюють світло і віру, цебто ікони Ямбиха мають те саме призначення, що і канонічні ікони. Різні образформи, але внутрішнє наповнення подібне. На думку художника, писати релігійні картини-образи повинні і можуть не лише іконописці, а й інші митці, бажано, щоб були практикуючими християнами. Багато з цих робіт мають щось спільне зі старими фресками, де одні переливи кольорів трохи стерті ча-

«Не шукаймо скарбів на Землі»

сом, але поновлені іншими... Цим картинам притаманна і безтілесність образів, навіяна абстракціонізмом. Складається враження, що митець посередництвом пензля неспішно спілкується з апостолами, праведниками, святими. Тому і в житті Олексій Ямбих “поспішає поволі”.

Художник використав риси конструктивізму при створенні картин, на яких постають Христос, храми, ймовірно, це храми майбутнього. У них проглядається чіткість, стрункість, геометричні площини прості й водночас загадкові. У цих творах поєднані відгомін духу церков епохи Руси Київської і прийдешності. Храми виписані як християнські, не православні, але й не католицькі. Бо у своїх задумах і роздумах Олексій Ямбих відштовхується від аксіом — це храми єдиної Христової церкви.

Ім’я Олексія Ямбиха добре знайоме не лише полтавським митцям, шанувальникам живопису, мистецтвознавцям. Його шлях у мистецтво починався як і в багатьох інших митців. Опісля завершення студій у Харківському художньо-промисловому інституті поринув у творчості і займається цією шляхетною справою ледь не піввіку. За фахом — художник-монументаліст. У його творчості поєдналися різні художні напрями — абстракціонізм, примітивізм, конструктивізм, реалізм з елементами містики.

Та близько тридцяти років тому художник прийшов до усвідомлення своєї головної теми — релігійно-біблійної.

Це усвідомлене прагнення митця, який увірував, до омріяного утворення єдиної, Помісної Церкви в Україні.

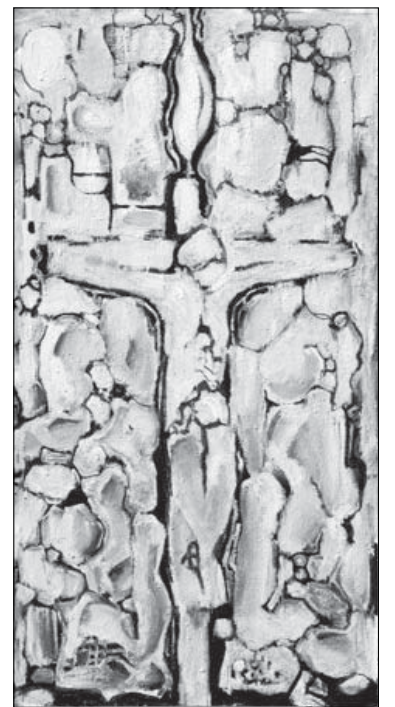
Творами релігійної спрямованості він намагається протистояти іншому світу, від диявола, та прагне, щоб щораз більше людей прийшли через катарсис духовний до Бога. У цих картинах присутні і складові естетичних традицій давнього українського іконописання. Той, хто відкрив для себе творчість О. Ямбиха, навряд чи уникне релігійно-художнього впливу цих неканонічних образів.

Багато чого ще можна побачити, відчути, віднайти у цих незвичних картинах, де релігійне перехрещується з народно-національним. Тут добро перемагає зло, прекрасне домінує над потворним. Він розкриває внутрішній світ, чистий світ і тверду, непохитну віру праведників і святих.

Серед великого доробку релігійного живопису О. Ямбиха назвемо окремі картини — “Різдво”, “Вознесіння”, “Собор”, “Благовість”, “Храм”, “Серце мученика Ігнатія”, “День хрещення киян”, “Святі”, кілька варіацій “Пієтти”, “Розп’яття”, “Андрій Первозванний” тощо...

Неземною, таємничою енергетикою наповнена “Пієтта” (“Оплакування”). Внизу — шматок чорної землі, вище закривавленої, розп’ятий Христос, а докола розгублений Всесвіт, над яким небо теж почервоніло. Розпач Неба і Землі — головний сюжет картини. Біля підніжжя хреста оплакують Ісуса Діва Марія і Марія Магдалина. Великоформатна робота “День хрещення киян” як мистецький символ початку однієї великої доби і завершення іншої. Один день, але день вікопомний у житті киян і стольного граду Києва. У глядачів складається враження, наче сам Господь з апостолами, святими і ангелами дивиться і радіє великій події — охрещенню люду київського. “Серце мученика Ігнатія”, біло-світлорозжевими тонами зображено велике серце мученика, серце пронизує напис Ісус Христос... Яскравий підтекст картини — навіть під загрозою життя не зрікатись віри Христової, яка в серці, в душі, думках.

“Усі ми залежні від Неба”, — каже Олексій Ямбих. Його твори філософсько-межові, це зріз минулого і майбутнього водночас, тож прозирати їх, щоб зрозуміти, тре-

ба зсередини, там немає нічого зайвого, недовішеного. Його творчість — складна мистецька модель, яку не можна звести до простого знаменника. Він зберігає внутрішню свободу, вибудовує малярськими засобами і власний, і всезагальний храм. А кращі роботи — це ті, які ще не написані...

Сповнена палкою любові до України

Петро БУДИЧ

Її батьки — українські емігранти. Тато Володимир народився у селі Ліски, що біля Коломиї, 1913 р., закінчив Львівську консерваторію ім. М. Лисенка. Був музичним діячем і педагогом. 1942—1944 рр. керував Львівським оперним театром. Згодом емігрував до США. Мати — Іванна Цісик — була піаністкою, мала гарний голос, любила співати українські народні пісні, які у своїй концертній програмі виконувала Квітка.

1970 р. К. Цісик вступила до коледжу в Бінгемтоні (у ньому викладала теорію музики і водночас працювала над докторською дисертацією її старша сестра Марія). У коледжі Квітка студіювала скрипку і спів. Була вона і ученицею балетної школи Роми Прийми-Богачевської (виконувала головну роль у балеті “Попелюшка”). Голосом Квіткі Цісик зацікавився професор співу Віліан Левіс із Метрополітен Опері й рекомендував їй займатися вокалом.

В одній із американських рецензій на концерт, у якому виступали Володимир Цісик з дочками Квіткою і Марією, було написано: “Видається, що немає кінця талантам у родині Цісиків”.

На виховання К. Цісик великий вплив мав батько. Він прищепив їй любов до музики й України. Навчив дочку грати на скрипці (був віртуоз) і передав їй секрет успіху хорового й музичного мистецтва (був педагогом і співорганізатором Українського музичного інституту в Нью-Йорку, помер 1971 р.). У цьому інституті у струнному оркестрі грала Квітка. Вона дуже любила батька і на знак пошани перший свій альбом (платівку) з низкою українських пісень у власному виконанні присвятила йому. Цей альбом в Україну нелегально

Доля розкидала українців по всьому світу, але скрізь, хоч би де вони були, залишалися вірними своєму краєві, пам’ятали, якого вони роду і передавали любов до України своїм дітям. Прикладом може слугувати Квітка Цісик. Вона, будучи на чужині, над усе любила українську пісню, свято вірила в її могуть. Цьогоріч виповнилося 60 років з дня народження і 15 — від дня її смерті.

перевіз український бандурист Віктор Мішалов ще за часів Радянського Союзу. В Україні фахівці захоплювалися її голосом, майстерністю виконання. Саме визнання її таланту в Україні вплинуло на подальшу кар’єру співачки.

У США К. Цісик виконувала заголовні пісні у фільмах, виступала на американському телебаченні, була оперною співачкою в Генській опері (Бельгія) тощо. Спів для неї був не тільки духовною потребою, а й самовираженням і засобом існування. Мала Квітка й великі організаторські здібності.

Любов до України привела її до “Пласту”, активним членом якого вона була у США. “Пласт” загартував її духовно і фізично. Тут вона зорганізувала ансамбль, який виступав у таборах, а також брав участь у різних громадських заходах. У “Пласті” Квітка мала змогу спілкуватися в українському патрі-

отичному середовищі, розширювати коло знайомств тощо. Вона мала у пластунів великий авторитет і своїм прикладом сприяла залученню нових членів “Пласту”, його розбудові та збільшенню осередків.

Квітка Цісик була одружена з Едуардом Раковичем, мала сина, якого на честь чоловіка назвала Едуардом. Мріяла зробити концертний тур по Україні, але не судилося... Померла Квітка у Нью-Йорку від раку грудей на 45-му році життя.

Співачка хоч і народилася в США, та серце її завжди було сповнене палкою любові до України й українського люду. Зараз у Львові, де жили її батьки, відкрито музею її імені, її іменем названо вулицю.

Квітка Цісик — співачка світової слави. Її можна поставити поруч з такими видатними українськими майстрами сцени, як С. Крушельницька, Б. Гмиря, О. Мишуга, О. Петрусенко та інші.

Годилося б на державному рівні відзначити ювілейну дату від дня народження цієї великої українки. Але, на жаль, депутати ВР України від Партії регіонів і КПУ двічі провалили голосування про відзначення 60-річчя від дня народження Квіткі Цісик.

У Київському міському “Меморіалі” з нагоди 60-річчя від дня народження Квіткі Цісик відбулася презентація кінострічки, присутні мали можливість прослухати доповідь і диск із записом українських пісень у її виконанні.

Ми повинні зробити все, аби увічнити пам’ять Квіткі по всій Україні.

Хустка як оберіг родини

Ромни відвідала жіноча делегація з Києва. Тому було кілька причин: ювілей місцевої співачки Любові Усової, виставка “Мамина хустка — оберіг родини”, презентація Міжнародної організації “Федерація жінок за мир у всьому світі” та відкриття міжміського відділення у Ромнах.

Організаторами заходу стали Всеукраїнський фонд культури на чолі з героєм України поетом Борисом Олійником та Міжнародна організація “Федерація жінок за мир у всьому світі”, яку очолює номінант звання “Українська мадонна” Тетяна Коцеба.

реження сімейних цінностей, підтримки самотніх жінок, дитячих будинків, ветеранів та багатодітних родин. Діяльність організації має широку географію. І ось Сумщина має нагоду заснувати свій осередок, тим паче, що активісток у місті достатньо. Це і поетеса, депутат міської ради Зоя Солярик, директор Центральної міської бібліотеки ім. Бориса Антоненка-Давидовича Ніна Рослова, директор дитячої музичної

школи Тетяна Охотник, онука Олександри Деревської Наталія Рудейко з чоловіком, учитель англійської мови Людмила Павлюк та інші. З позиціями взаємної діяльності виступила головний спеціаліст відділу культури комітету міської ради Світлана Сухан, директор навчально-виховного комплексу ім. А. Йоффе Лідія Скрипка, виконавчий директор Роменського міського відділення УФК Віктор Стрельченко.

У майстерні історичного ткацтва...

Серпанкове полотно високо цінувалося в українському побуті, та за останні сто років вийшло із загального вжитку. Серпанковий одяг зберігся хіба що у домашніх скринях. Утім, він має майбутнє, бо за його реконструкцію взялися у місті Радивиліві в майстерні історичного ткацтва “Легенди Волині” — тут виготовили та представили перші чотири жіночі костюми із серпанкового полотна.

Євген ЦИМБАЛЮК,
Рівненська обл.

— Легка напівпрозора домоткана тканина у давні часи була мрією українських дівчат, в неї вбиралися і прості селянки, і заможні пані, серпанкові мережива були неодмінним елементом одягу наречених, — розповідає радивилівська ткаля Мар’яна Олійник. — Від одного старожила почула історію про те, що на волинських теренах жінки на зажинки в час хлібозбору виходили тільки в серпанко-

фортно, не відчуваеш спеки. Потім ми презентували серпанкові костюми у Рівненському обласному краєзнавчому музеї, на фестивалі народних ремесел у Радивиліві та Пляшівій Радивилівського району. Зацікавленість людей цим одягом перевершила усі наші сподівання.

Як зазначив Володимир Дзьобак, виготовлення серпанкового полотна продовжать у майстерні історичного ткацтва. Тим самим віддаватиметься данина національним народним традиціям. І в одязі, і в ритуалах. Бо, приміром, у

Радивилівські ткалі Мар’яна Олійник та Наталія Пуха

вому одязі, щоб жнива були легкими. Такі розповіді неабияк захопили нас, працівників радивилівської майстерні ткацтва. А найперше — засновника майстерні, керівника громадської організації “Центр дослідження Волині” Володимира Дзьобака. Саме йому належить ідея реконструкції давнього серпанкового полотна. Від ідеї до втілення минуло три роки.

— Перші зразки пошитого серпанкового одягу ми, ткалі, приміряли на себе, — доповнює розмову майстрині Наталія Пуха, — і переконалися, що у серпанку дуже ком-

XIX столітті дівчина, перш ніж вийти заміж, мала наткати для гостей щонайменше сотню подарункових наміток для завивання голови, а ще виготовити із серпанку рушник для короваю. Сьогодні є охочі відродити цю традицію, і ми з радістю підтримуватимемо такий задум. А завідувач відділу етнографії Рівненського обласного музею Алла Українець висловила надію: “Можливо, у майбутньому серпанковий одяг, як і бурштин, стане новим брендом Рівненщини. А ще краще, як пошириться по всій Україні і слугуватиме національним атрибутом”.

Українська музика та веселі дійства

Тетяна БІДЗІЛЯ,
м. Бережани,
Тернопільська обл.
Фото автора

У Бережанах на Тернопіллі уже втретє відбувся фестиваль альтернативної музики “Рурисько”. Працювали дві акустичні сцени: мала — для колективів із Тернопільщини та велика — для гуртів з інших регіонів України. Численних гостей фестивалю розважали гурти “Козак Систем”, “Раманьяна”, “QARPA” (Київ), “Лос Колорадос” (Тернопіль), “Кораллі” (Івано-Франківськ), “Триста8icim” (Ужгород), “ВорсТ” (Рівне), Орест Лютий та багато інших. На малій сцені виступали гурти, що лише починають свій творчий шлях, та вже презентують якісну музику. Бажаними гостями фестивалю стали гурт “Пава” (Мінськ, Білорусь), письменники Ірена Карпа й Антін Мухарський.

Сотні гостей, одягнених у ви-

шиванки переконалися: “Рурисько—2013” — надзвичайна подія, соціальний молодіжний проєкт у рамках розвитку української музики, що об’єднує велику кількість лідерського потенціалу та креативних ідей!

Музей української Біблії у Черкасах

Ольга КОСЕНКО,
старший науковий співробітник

На розі черкаських вулиць Байди-Вишневецького і Хрещатика розташований триповерховий особняк, споруджений коштом купців Цибульських. Це одна з найкрасивіших будівель Черкаса і саме тут із 18 до 22 липня 1859 року жив Тарас Шевченко, про що свідчить меморіальна дошка (автор — скульптор А. Куш).

1989 року до 175-річчя від дня народження Т. Г. Шевченка у цьому приміщенні відкрили унікальний музей однієї книги: “Кобзаря” Т. Г. Шевченка. Він з’явився завдяки наполегливій праці О. М. Шарпи, яка є незмінним директором закладу ось уже майже чверть століття, та небайдужих черкасців. Тож 2014 року у нас два ювілеї: у березні — 200-річчя з дня народження Т. Г. Шевченка і у травні — 25-річчя від дня заснування музею.

З 1991 року і до сьогодні при музеї діє єдина у місті книгарня “Криниця”. Уже в назві музею закладено його профільне спрямування. Наукові працівники прагнули знайти якнайповніше зібрання “Кобзарів”. Фінансування було практично необмежене, але нелегко встановити контакти з приватними колекціонерами, у яких можна було б придбати експонати. Першим, до кого співробітники звернулися по допомогу, став учитель із Сум С. М. Арбузов. Ще 1987 року у нього придбали видання творів Т. Г. Шевченка (переважно радянського часу), критичні праці та ін.

Але фундаментом музейних фондів стала збірка колишнього робітника одного з харківських заводів, уродженця м. Городище Черкаської області Є. Г. Артеменка. Його колекція була об’ємнішою за сумську і мисти-

ла справді безцінні експонати: “Кобзар” 1860 р., “Буквар южнорусский” 1861 р., “Гайдамаки”, проілюстровані О. Сластіном, 1886 р., видання творів Т. Г. Шевченка, укладені М. Костомаровим і Г. Вашкевичем, Ф. Вовком і О. Русовим, В. Доманицьким, І. Франком, О. Огоновським, альманахи “Ластовка” 1841 р., “Молодик” 1844 р., “Записки о Южной Руси П. Куліша” 1857 р., усі числа першого українського журналу “Основа” 1861—1862 рр. та багато іншого.

У Артеменка вже 2006 року музей придбав ще одну збірку, яка поклала початок колекції мистецької шевченкіани.

Сьогодні заклад пишається майже сотнею безцінних портретів Великого Кобзаря, виконаних і художниками-аматорами, і майстрами пензля, такими, як Д. Г. Нарбут, М. О. Азовський, В. І. Тіщенко, Г. М. Кушніренко, Ф. С. Красицький та ін.

Починаючи з 2008 року, до березневих днів у музеї відкривається вже традиційна вистав-

ка “Черкаські художники у вінок шани Великому Кобзареві”, на якій живописці, графіки, скульптори та народні майстри різних поколінь демонструють своє бачення вічної теми. Після виставки музей видає каталог. На щастя, розуміючи непросту фінансову ситуацію, у якій зараз перебувають заклади культури, художники щедро дарують власні роботи. Дякуємо за це В. Крючкову, І. Фізеру, М. Теліженку, І. Бондарю, В. Олексенку, А. Алексєєву, В. Цимбалу, М. Сенюті, В. Мухову, О. Сокурєнко, І. Лавріненку, Ю. Озерану, Т. Сосуліній, родинам Сірих і Недосеко та іншим.

Робота закладу не обмежується збиральницькою та виставковою діяльністю. Усі працівники музею мають коло дослідницьких інтересів, результатами яких стали: “Видання творів Тараса Шевченка у фондах музею “Кобзаря”, “Шевченківські екслібри”, “Скульптурна шевченкіана музею “Кобзаря”, набори листівок А. Ждахи та мистецької шевченкіани. Готується до друку каталог декоративного та ужиткового посуду із шевченківськими зображеннями.

2007 року у відремонтованому підвальному приміщенні відкрили шевченківську вітальню. У ній не тільки відбуваються виставки, а й майстер-класи, літературні вечори, міні-вистави, презентації книг, зустрічі з письменниками. У різний час зі своїми прихильниками тут спілкувалися М. Томенко, Є. Кононенко, Б. Стельмах, М. Павленко, С. Гальченко, С. Пантук, Г. Гусейнов та ін.

На жаль, відсутність спеціального обладнання у шевченківській вітальні обмежує роботу, оскільки верхній експозиційний пояс дозволяє демонструвати лише картини. Виготовлення підставок під скульптури, горизонтальних і вертикальних вітрин для книг, посуду, медалей, значків, сувенірної продукції та турнікетів для листівок, марок, конвертів, календарів дозволило б показати відвідувачам чимало цінних предметів, які за браком місця зберігаються у фондосховищі. Щоб якось виходити із ситуації, працівникам музею доводиться користуватися вітринами основної експозиції на шкоду їй.

Часто зовнішній вигляд експонатів далекий від досконалого. Допомагає надати їм належного вигляду художник-реставратор із тридцятирічним стажем В. Г. Крючков. Саме він здатен перетворити зовсім безнадійні речі на повноцінні експонати, відновити більшу частину картини чи ікони, оформити будь-яку роботу. Незамінна його діяльність і під час монтювання виставок.

Тож на порозі ювілею маємо надію, що з кожним роком ми будемо лише міцніти, кількість експонатів, статей, передач на радіо та телебаченні невпинно зростатиме, адже популяризувати ім’я Українського Генія — велика честь.

СЛОВО *Просвіти*

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

ПЕРЕДПЛАТА—2013

Вартість передплати

(з доставкою і поштовими витратами):

Поштовий індекс — 30617, сторінка 71 в “Каталозі”

на 1 місяць 9 грн 37 коп. на півроку 53 грн 37 коп.
на 3 місяці 27 грн 51 коп. на рік 105 грн 54 коп.

Ви — зі “Словом Просвіти”, бо це — Ваша газета!

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

В. о. головного редактора
Євген БУКЕТ
Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Ярема ГОЯН,
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Іван ЮЩУК

Заступник головного редактора
Євген БУКЕТ
279-39-55

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Відділ соціальної тематики
Петро АНТОНЕНКО
279-49-47

Відділ просвітницької роботи
Надія КИР’ЯН
270-55-57

Відділ культури
Микола ЦИМБАЛЮК
279-49-47

Відділ коректури
Тетяна ЩЕРБАК
Ірина СТЕЛЬМАХ
278-63-69

Комп’ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Володимир ЖИГУН
278-63-69

Кореспондент
Уляна ВОЛІКОВСЬКА

Інтернет-редактор
Олександр ЛИТВИНЕНКО
279-39-55

Черговий редактор
Надія КИР’ЯН
Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org
http://prosvitanews.org.ua

Видруковано з готових фотоформ
у ТОВ “Поліграфцентр” у середу.

Наклад у липні — 19 000

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє
погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Просвіти”
обов’язкове.
Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617

